

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2008

Pavčina Býmová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Sexuální výchova

Sexual Education

Vedoucí práce:

Mgr. Pavlína Janošová, Ph.D.

autor:

Pavlína Býmová

2008

Magisterská práce
u Mgr. Pavlíny Janošové, Ph.D. na téma
„Sexuální výchova“

Ráda bych poděkovala vedoucí diplomové práce, Mgr. Pavlíně Janošové, Ph.D., za její odborné, zkušené vedení, cenné rady, tvůrčí přístup, podnětné konzultace i psychickou podporu. Dále děkuji středoškolskému učiteli, Mgr. Marku Fajfrovi, za laskavou pomoc při realizaci výzkumu na gymnáziu Vítězná pláň v Praze. Děkuji všem učitelům této školy, kteří mi v jejich hodinách umožnili šetření provést a také chci poděkovat všem studentům, kteří ochotně můj dotazník vyplnili. Dále děkuji všem svým blízkým a všem lidem, kteří mě v životě ovlivnili a podnítili myslet.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Sexuální výchova napsala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

V Praze dne:

podpis:

Anotace

Diplomová práce „Sexuální výchova“ se zabývá tematikou sexuální výchovy v České republice. Tato studie se věnuje především začlenění sexuální výchovy do výchovného procesu ve školách i v rodinách. V teoretické části je zmíněna důležitost sexuální výchovy nejen ve škole, ale i v rodině. Dále jsou definovány klíčové pojmy, které s tematikou souvisí – lidská sexualita, definice sexuální výchovy, role učitele, sexuální vývoj člověka, rodina, funkce rodiny, komunikace v rodině, manželství a další. Jsou zde také pojednány některé názory církve, předsudky a mýty, sexuální chování lidí v ČR, informovanost mladých lidí v této oblasti a jiné. Praktická část je založena na kvantitativním výzkumu, který byl proveden pomocí dotazníků se studenty maturitních ročníků v Praze. Zjišťuje současnou situaci sexuálního chování mladých lidí, jejich informovanost, rodinnou situaci, komunikaci v rodině, jejich názory, postoje a další.

Annotation

The subject matter of this diploma thesis „Sexual Education“ is sexual education in the Czech Republic, specifically dedicated to the study of the integration of sexual education into the educational process in schools and families. The importance of sexual education, not only in schools but also in families, is discussed in the theoretical section. Therein, key words that are related to this problematic are defined, including: human sexuality, the definition of sexual education, the status of the teacher, human sexual development, family, the function of family, communicating in family, marriage etc. Also mention here is the opinions of churches, prejudices and myths, the sexual behaviour of the people in the Czech Republic, what information do the young people have concerning this topic, and so on. The practical part is based on quantitative research with students in their last year of high school in Prague. Its intent is to search the current situation of sexual behaviour of these young people, the quality of their information, their family situation and the communication in their family, their opinions, attitudes etc.

Obsah

PŘEDMLUVA	9
ÚVOD	10

Teoretická část

1. LIDSKÁ SEXUALITA	12
2. SEXUÁLNÍ VÝCHOVA	14
2.1 Sexuální výchova – definice	14
2.2 Sexuální výchova – proč je důležitá?	15
2.3 Sexuální výchova a role učitele	16
2.4 Sexuální výchova v českých školách	18
3. RODINA A SEXUÁLNÍ VÝCHOVA	19
3.1 Rodina	19
3.1.1 Funkce rodiny	20
3.2 Sexuální výchova v rodině	22
3.3 Sexuální výchova v rodině versus ve škole	23
3.4 Co dítěti sdělit a kdy?	27
3.5 Sexuální výchova a sexuální vývoj	30
3.6 Manželství	31
3.6.1 Představy (nejen mladých) o manželství	33
4. CÍRKEV A SEXUALITA	36

Praktická část

1. Záměr a cíle výzkumu	40
2. Charakteristika zkoumaného vzorku	41
3. Průběh šetření	42
4. Metoda výzkumu	43
5. Formulace hypotéz	44
6. Zpracování dat	45
7. Výsledky výzkumu a jejich interpretace	45

8. RODINA	46
8.1 Typ rodiny	46
8.1.1 Důležitost rodiny	46
8.1.2 Vztahy v rodině	48
8.2 Rodina a představy o budoucnosti	49
8.2.1 Založit rodinu?	49
8.2.2 Výchova dětí	50
8.3 Rodina a sexualita	51
8.3.1 Rodič příkladem	52
8.3.2 Chování rodičů k sobě navzájem	53
8.3.3 Komunikace v rodině	55
8.3.4 Partnerský život rodičů – znáte?	57
8.3.5 Podpora rodičů	58
9. SEXUÁLNÍ CHOVÁNÍ MLÁDEŽE	59
9.1 Pohlavní styk	59
9.2 Sex bez lásky?	61
9.3 Co je deviantní?	61
9.4 Priority v partnerském vztahu	63
10. INFORMACE O SEXUALITĚ	65
10.1 Zdroj informací	65
10.2 Dostatek informací?	66
10.3 Formy sexuální výchovy ve škole	67
11. VÝROKY	69
11.1 Výrok č. 1	69
11.2 Výrok č. 2	70
11.3 Výrok č. 3	71
11.4 Výrok č. 4	72
11.5 Výrok č. 5	73
11.6 Výrok č. 6	74
11.7 Výrok č. 7	75
11.8 Výrok č. 8	76
11.9 Výrok č. 9	77
11.10 Výrok č. 10	78
12. Diskuze a shrnutí výsledků	79
ZÁVĚR	81
SUMMARY	82
LITERATURA	83
Příloha I	86
Příloha II	87
Příloha III	92

PŘEDMLUVA

Sexualita je součástí života každého člověka a nepochybně je oblastí velmi rozmanitou a zajímavou. Ačkoli je to oblast pro člověka zcela přirozená, mnozí se k ní přirozeně nechovají a pro mnohé lidi je sex stále tabu. Sexualita je plná hledání a objevování, člověk dospívá, zraje, vyvíjí se, prožívá milostné vztahy a mění své postoje k partnerům. Člověk ve stáří si uvědomuje hloubku lásky a hodnotí své partnerské vztahy jistě jinak než mladý muž, kterého milostný život teprve čeká. Pohledy generací na sexualitu jsou odlišné. Staří lidé jsou zpravidla více konzervativnější než mladší. Dnešní doba sebou přináší jistě „uvolnění“ v sexuálním tabu. Je otázkou, zda prezentace sexuality, hlavně v některých médiích, je založena na faktech a vědeckých informacích, nebo je obraz sexuality zneužíván, záměrně poškozován a manipulativně využíván různými skupinami lidí, ať už jsou to politici, náboženští fanatici, manažeři, učitelé nebo rodiče. Oblast sexuality je svým způsobem specifická, neboť na jedné straně zde existuje přirozený postoj ke svému tělu, k partnerským a milostným vztahům, na straně druhé stojí strach, předsudky, mýty a manipulace s lidským osudem. Svou sexualitu by si měl každý člověk chránit a měl by k ní zaujímat správný, „zdravý“ postoj. Tabuizace sexu sebou nepřináší nikdy nic dobrého, naopak je příčinou znásilňování lidské přirozenosti, strachu, pocitu hanby, nenávisti a může vést i k prolévání krve. Historie sexuality je velmi rozmanitá, období výšin a úpadku, rozmachu a zákazu ukazuje, že je důležitá, a to nejen pro obyčejné lidi, ale hlavně pro ty, kteří touží po moci, po kontrole lidí a jejich přirozenosti, po ovládnutí jejich životů a zotročování. Sexualita je oblastí velmi intimní. V posledních letech je sex stále více prezentován jako věc. Ženy jsou často vnímány jen jako objekty, zboží, které si je možno koupit pro zábavu. Sexualita je často zneužívána pro komerční účely a to se bohužel promítá v chování dnešní mládeže, která je častěji s tímto tématem konfrontována. Je proto důležité, aby každý člověk získal pravdivé informace a byl schopen se v tématu orientovat. K tomu by měla sloužit sexuální výchova. Nejen poskytnutí základních informací, ale celková kultivace poznatků z této oblasti je potřebná, obzvláště v dnešní době.

Choroba je nakažlivá – kéž by byla i láska!

William Shakespeare

ÚVOD

V této práci se zabývám problematikou sexuální výchovy, která se stala povinnou součástí výuky v českých školách. Sexuální výchova není jen (ne)vyučovaným školním předmětem, ale je také neoddelitelnou součástí každodenního života všech lidí, počínaje životem v rodině, přes oblast společenskou, kulturní a mediální, až po velmi intimní chvíle v životě každého jedince, které mnohdy ani slovy nemohou být vyjádřeny.

Je naivní si myslet, že sexuální výchova je jen poučením o předmanželském sexu, onanii, homosexualitě a nákaze AIDS. Sexuální výchova v sobě zahrnuje výchovu rodinnou, měla by pomáhat řešit partnerské problémy, vychovávat mladé lidi ke vzájemné úctě a toleranci, pocitu zodpovědnosti a lásky, měla by vést ke zdravému postoji vnímání sebe sama i ostatních. Sexuální výchova začíná v rodině. Bohužel ne vždy se dětem dostává pravdivých informací. Rodiče si často nevědí rady s touto výchovou a jsou zaskočení, když se dítě začne zajímat o věci tak přirozené, jakou sexualita je. Trvalá tabuizace sexuality stále v leckterých lidech zanechává předsudky, mýty, pocity odporu a studu. Mnozí rodiče nejsou schopni o partnerských a sexuálních vztazích se svými dětmi hovořit kultivovaně, mají často problémy s prezentováním daných informací, vnímají sexualitu jako něco vulgárního a tím přirozeně chtějí své dítě od ní uchránit. Bohužel tato výchova není efektivní. Děti z rodin, kde je sexualita velkým tabu, mají v dospělosti problémy s navazováním známostí, s komunikací s opačným pohlavím a jiné problémy. Často právě v rodinách, kde je sex tabu, jsou děti sexuálně zneužívány. Společnost nemůže jen nečinně sedět a přihlížet těmto hrůzám, které jsou na dětech páčány, ale musí se jim postavit a tyto problémy řešit. Česká republika je na prvních místech v počtu sexuálně zneužívaných dětí v Evropě. Nejčastěji jsou zneužívány právě rodiči nebo příbuznými. Výuka sexuální výchovy ve školách by měla přispět ke kultivaci tohoto tématu a pomoci dětem, kterým to rodina neumožní, aby byly v životě šťastnější a svobodnější.

Tato práce se zabývá sexuální výchovou ve školách i v rodinách. Poukazuje na roli učitele, která je v této výchově specifická, také dokládá smutné pravdy o nedostatečné komunikaci rodičů s dětmi. Teoretická část je orientována na sexuální výchovu, její výuku, definici, specifika, roli učitele a současnou situaci v českých školách. Dále se zabývám rodinou, jejími funkcemi a prezentací sexuální výchovy. Dalšími tématy jsou manželství a postoj církve k sexualitě. Praktická část je vyhodnocením dotazníkového šetření mezi studenty maturitních ročníků. Tato část je rozdělena na oblast rodinnou, kde zjišťuji, jaký postoj zaujímají dnešní mladí lidé k rodině, jestli by sami rodinu chtěli založit, zda jim

rodiče dávají svým chováním dobrý příklad pro budoucí partnerské vztahy, jaké vztahy v rodině panují, jak často si o partnerských a sexuálních tématech s rodiči povídají, jak se k sobě navzájem rodiče chovají, zda je podporují v partnerských vztazích. V další části zjišťuji postoje mladých lidí k sexualitě, k různým deviacím, zajímá mě co považují ve vztahu za důležité, zda si dokáží představit sex bez lásky a zda již sexuálně žijí. Dále se zabývám zdroji informací o sexualitě u mladých lidí, jaké formy sexuální výchovy ve škole zažili a zda si myslí, že mají v této oblasti dostatek informací. Poslední částí bylo hodnocení výroků, které se sexualitou, partnerskými vztahy a manželstvím souvisí. Cílem bylo zjistit, jaké postoje dnešní mladí lidé v této oblasti zastávají. V závěru práce je uvedena použitá literatura a v přílohách např. plné znění dotazníku nebo složitější výpočty.

Téma sexuální výchovy bylo v České republice aktuální zvláště v devadesátých letech. Na trh byla uvedena řada publikací, zabývajících se touto tematikou, objevilo se více odborných článků a diskuzí. Sexuální výchova se stala tématem odborných konferencí (např. Pardubice, Uherské Hradiště), které mají úroveň a prestiž. Bohužel v posledních letech pozoruji, že zájem o sexuální výchovu poněkud opadá. Čím je to způsobeno? Hlavním problémem není jak tuto výchovu učit, jaké informace poskytovat a jak žáky vzdělávat, ale spíše se naše společnost potýká se stále trvající tabuizací, pošpiňováním a neochotou něco v této oblasti měnit. Ačkoli je česká společnost relativně tolerantní, neustále lze narážet na předsudky, které pokud neodstraníme, budou naši společnost sužovat a bránit tak v kulturním a společenském vývoji.

„People of different civilizations in different historical periods have engaged in a variety of modes of sexual expression and behavior. Despite this cultural and historical diversity, one important principle should be kept in mind: Sexual awareness, attitudes, and behaviors are learned within sociocultural contexts that define appropriate sexuality for society's members. Our sexual attitudes and behaviors are in large measure social and cultural phenomena.“ (Bunting, 1996, s. 4.)

Teoretická část

1. LIDSKÁ SEXUALITA

Lidská sexualita. Co to vlastně je? Lidskou sexualitu nelze shrnout do jednoduché definice, neboť se jedná o spojení více vlastností, aspektů a jevů, mezi kterými dochází ke stálým a různým interakcím.

Samotný pojem *sex* pochází z latinského *sexus*, což je *pohlaví*, stav bytí mužem či ženou. Latinské sloveso *secare* znamená oddělit. Oddělujeme tedy muže od žen a naopak.*

Sexualita je souborem vlastností a jevů, které vyplývají z pohlavních rozdílů, je souhrem projevů lidského chování a cítění vyplývající z tělesných i psychických rozdílů mezi pohlavími.

Komunikace mezi mužem a ženou se v mnohém liší avšak vždy se k sobě navzájem chováme lidsky. Už od malička vnímáme rozdíly a učíme se návykům odpovídajících pro náš gender. Jsme-li mužem, máme jiné tělesné proporce, jiné potřeby než-li žena. Faktem zůstává, že nejen tělesná diferencovanost, ale také kulturní a sociální prostředí dotyčného hraje důležitou roli. Rodina, ve které člověk vyrůstá, ale i kultura a tradice společnosti, se neodmyslitelně podílí na vnímání a formování sexuality. Na světě je mnoho rozdílných zvyků, ale všude žijí lidé, kteří jsou schopni lásky, pocitu štěstí a vnímání hlubokého citu. Prožívání a poznávání sebe sama, utváření hodnot a vztahů, jakož i sexuální aktivity a pudovost, to vše se promítá na sexualitě. Je zřejmé, že jde nepochybně o oblast, která zasahuje do života, a je na každém člověku, jak se k ní postaví a jaký názor si společně se zkušenostmi utvoří na vnímání své i okolní sexuality.

Jak dnešní člověk vnímá sexualitu, jak se s ní vypořádává, jaké názory ve společnosti převládají a jakým směrem se její vývoj ubírá? To jsou otázky, které si lze položit, a je jich mnohem více. Lidská sexualita je totiž v dějinách lidstva čímsi záhadným, výjimečným, a často také využívaným, zneužívaným a tabuizovaným. Kolik už toho její dějiny zažily!

Evropský pohled vychází z židovsko-křesťanské tradice, která určila smysl a účel sexuality výhradně rozmnožovací a jakékoli jiné formy sexuálního chování byly těžce potlačovány a trestány už od raného středověku a na mnoha místech přetrvávají dodnes.

* Je zajímavé, že při samotném sexu jako pohlavním aktu se muž se ženou spojují.

Lze říci, že se vývoj sexuality pohybuje v jakési sinusoidě. Období svobody a rozkvětu střídá doba potlačování a útlaku. Nespoutaná antika a její přirozený vztah k sexualitě, tmavý středověk se svým zavrhováním, renesance a znovuobjevení krásy lidského těla, viktoriánská Anglie na sklonku minulého století. Freud a jeho teorie nevědomí v úzkém vztahu k sexuálním pohnutkám jedince nastartoval liberalizaci lidské morálky. Velký zlom přišel ve čtyřicátých letech, kdy Alfred Kinsey a jeho spolupracovníci začali zkoumat sexuální chování na širokém vzorku obyvatelstva. V mnohém jeho práce ovlivnily sexuální revoluci v šedesátých letech dvacátého století v USA. V sedmdesátých letech tak vzniká řada organizací, které mají za cíl zbavit sexualitu tradičních omezení, zrovnoprávnit sexuální menšiny a vznikají feministické spolky, hnutí za práva homosexuálů a tak dále. Často se ale bohužel objevují zprávy o organizacích, které vyhrocují situaci do extrémů a zbytečně podněcují k sporům, které se od sedmdesátých a osmdesátých let táhnou napříč až do dnešních dnů. Vznikají skupiny radikálů, kteří většinou touží po moci a hlásají ideologii zaměřenou proti potratům, sexuální výchově dětí, antikoncepci, právech gayů a lesbiček. Zneužívají lidi pod hrozbou strachu, ať už z nákazy virem HIV, tak i třeba zavržením od společnosti. Sexualita je mocným prostředkem pro mnohé manipulátory k ovládnutí svých „oveček“. A jak často, právě u těchto lidí stylizujících se do podoby bezpohlavních bytostí, se prokáže skrytá homosexualita, pedofilie a sexuální promiskuita. Poslední léta to je velký problém mnoha zemí, kde spolu „válčí“ konzervativní katolické spolky a zbytek „liberální“ společnosti.

Důležité je si uvědomit, že samotná lidská sexualita se nemění. Tisíce let je tady, v lidských pudech přítomna. Lidé spolu souloží od pradávna stále stejně a ať se to nelíbí komukoliv, nadále se sexuálně chovat budou. Společnost se neustále vyvíjí a tento vývoj se týká i sexuální oblasti. Více vědeckých objevů a poznatků dává prostor pro diskusi a řešení zásadních globálních problémů, které tuto zemi zasahují. Ačkoli v mnoha lidech přetrvává sexuální tabu, je zapotřebí odvahy a sexuální osvěty, neboť nemá smysl zavírat oči před svou vlastní přirozeností a svobodou s ní spjatou. *„Znásilňování lidské přirozenosti zatím přineslo vždycky jenom neurózy, sexuální poruchy a morálku dvojí tváře.“* (Uzel, 1992, s. 38.)

2. SEXUÁLNÍ VÝCHOVA

Sexuální výchova by rozhodně měla být součástí vzdělání na základních i středních školách, neboť je velmi důležitou složkou v utvářejícím se životě mladého člověka. Je především výchovou, pojednává o normách, zvycích, hodnotách a morálce, pomáhá žákovi se orientovat, jak v jeho osobním mikrosvětě, tak ve světě plném rozmanitých zemí a kultur.

Cílem sexuální výchovy by nemělo být jen poučení o základním rozmnožovacím aktu, ale především pomoci pěstovat a utvářet žakovu osobnost, předložit mu informace zakládající se na pravdě a poskytnout mu kvalitní etický základ do následujících let jeho života.

2.1 Sexuální výchova - definice

Velmi výstižná je široce pojatá definice sexuální výchovy V. Täubnera:

„Obecně lze říci, že sexuální výchova je záměrná a cílevědomá formativní činnost vychovatele vůči chovanci a v součinnosti s ním. Obsahem sexuální výchovy jsou přiměřené poznatky z oblasti lidské sexuality, zdraví, životního stylu, z partnerských vztahů před manželstvím, z manželství a rodičovství, správné společenské a emoční postoje k sexualitě a v nejširším slova smyslu se vším, co s ní souvisí. Nedílnou součástí sexuální výchovy je správné přiměřené chování, návyky a dovednosti, které jsou nezbytné pro individuální život člověka a pro jeho společenské fungování v partnerských vztazích, v manželství a v rodině.“ (Janiš, Täubner, 1999, s. 5.)

„Doc. J. Zvěřina vymezuje sexuální výchovu jako složku, která rozvíjí lidskou sexualitu ve schopnost každého jedince realizovat sex v oblasti pozitivních citových zkušeností, radosti a naplnění ve vztahu k jinému člověku.“ (Uzel a kol., 1992, s. 12.)

Ze všech těchto definic vyplývá, že sexuální výchova není jen naukou o pohlavních orgánech a sexu samotném, ale má především hluboké vazby na vývoj jedince, jeho fungování ve společnosti, umění komunikovat s lidmi, vážit si sama sebe, žít v harmonii se společností, s jejími normami a principy.

„Vztah člověka k sexualitě, ale i k sobě samému, se odvíjí také od vztahu k vlastnímu tělu. Tím, že s dětmi hovoříme o lidském těle, pohlavních orgánech, že jim vysvětlujeme, jak lidské tělo funguje, jim napomáháme přijmout vlastní tělesnost a tím posléze vlastní

sexualitu. Pokud se dítě setkává s prudérií a odmítáním jakýchkoliv zmínek o všem, co se týká pohlavních orgánů či sexuálních projevů, může velmi snadno získat pocit, že lidské tělo je něco špatného, za co je třeba se stydět a o čem se nemluví. To může mít negativní důsledky pro další vývoj a pro pozdější přijímání a prožívání sexuality.“ (Šilerová, 2003, s. 11.)

2.2 Sexuální výchova – proč je důležitá?

Pro zdravý a spokojený život je třeba umět se orientovat ve společnosti, ale především sám v sobě. Vědět kdo jsem, co od sebe mohu očekávat, na co již nestačím, jaké charakterové a jiné vlastnosti mám a jak se mé chování projevuje v jednání k druhým lidem, jaký vztah mám ke společnosti, co očekávám od života a co jsem ochoten tomu podřídit. Jistě, lidé se mění, mění mnohdy i své zaryté názory, ale důležité je mít k sobě samému upřímný vztah, nebát se sám sebe, ani okolí.*

Lidské tělo. Živý organismus, který svými funkcemi a procesy nepřestává vzbuzovat úžas a pokoru mezi lidmi. Všichni mají své tělo, svou schránku, která je podobná ostatním, ale zároveň je vždy naprosto individuální a jedinečná. Každý člověk je nenahraditelným unikátem. Tělo je odrazem, proto je potřeba o něj pečovat, hezky s ním zacházet a dobře si rozmyslet, komu ho člověk tzv. „dá“. Pohlavní spojení dvou lidí zajisté není jen tělesným aktem, ale skrývá v sobě nesčetné citové, emocionální i další psychické aspekty.

Sexuální výchova by měla učit a nahlížet odlišná témata z různých pohledů, od tělesných záležitostí, individuálních potřeb, přes lásku a přátelství, až ke vztahu rodinnému a společenskému.

Sexuální výchova by se měla, přes všechna svá úskalí, stát předmětem vyučováním na všech školách povinného typu. Je nesmírně důležité komunikovat s žáky o jejich pocitech a zážitcích z oblasti tak zásadní, jakou lidská bytost je. Sexuální výchova si rozhodně neklade za cíl žáky poučit jen ve směru osvětovém, to znamená o antikoncepci, riziku nákazy virem HIV a jinými nemocemi, plánovaném těhotenství a potratech, ale jejím cílem je naučit studenty odpovědně a radostně žít v partnerském vztahu, v rodině, s dětmi, ale i ve spokojenosti sami se sebou.

V dnešní době bychom měli klást veliký důraz na to, abychom byli schopni vysvětlit, ať už doma svému dítěti, nebo ve škole žákovi, jak se stavíme k problému sexuality ve společnosti.

* Problematika lidské bytosti a témata s ní spojená jsou také obsahem tzv. průřezového tématu předmětu Osobnostní a sociální výchova.

2.3 Sexuální výchova a role učitele

Je pravdou, že úloha učitele při vyučování sexuální výchovy je v něčem specifická. Příčinou je samotné téma. Jak říkal na VI. konferenci o sexualitě a partnerských vztazích v Uherském Hradišti roku 1994 Radim Uzel: „*Staletí trvající tabuizace sexu vede k tomu, že i renomovaní pedagogové zastávají názor, že zde přílišná otevřenost může být škodlivá. Učit tento předmět není zcela jednoduché a nemůže to dělat každý.*“ Jak pokračoval R. Uzel: „*Světová zdravotnická organizace šokovala nedávno svým prohlášením, že nejméně třetina učitelů není přednášení sexuální výchovy vůbec schopna. Není to způsobeno ani tak nedostatečnou vzdělaností a neinformovaností, ale spíše osobními předpoklady, zakořeněnými předsudky nebo vlastní neblahou sexuální zkušeností, která se pak promítá do postoje k sexualitě často na podvědomé úrovni.*“ (Pál, 1995, s. 3.)

Učebnice *Sexuální výchova* dává učiteli doporučující zásady, podle kterých by se měl řídit, aby s výukou u žáků uspěl. Učení je nutné vést přátelsky, laskavě. Měla by být vytvořena atmosféra pochopení, důvěry, bezpečí i vnímavosti. Vyučující by měl u studentů rozvíjet schopnost vcítění se do druhého pohlaví, porozumět problémům, které se ve vztazích objevují, probouzet zájem o duchovní a cituplné prožívání sexuality. Učitel by měl v žácích také posilovat odpovědnost ke svým činům, respekt vůči druhému pohlaví a sexuální odlišností, „...uznávat i prosazovat právo mladistvých na chyby, omyly, slepé uličky i individuální cesty učení.“ (Sielert, 1994, s. 7.)

Pedagog by si měl být vědom toho, že není nic hanlivého na lidských sexuálních potřebách a zvyklostech. Měl by mít široké informační spektrum o morálních hodnotách a normách, historii a sexuálním vývoji lidstva, lidské anatomii i psychických aspektech člověka, sexuálních deviacích a odlišnostech. Pro mladého člověka není v současnosti tak velký problém informace o sexualitě získat, často jsou mnozí žáci informováni více než jejich učitelé, ale problémem zůstává kultivace poznatků, rozvíjení názorů a postojů v této oblasti. Záleží na osobnosti učitele, v jaké atmosféře hodina proběhne, jakým způsobem učební osnovy tohoto předmětu naplní.

Pro tento předmět existuje nespočetné množství her, odborně zaměřených programů, skupinových prací pro žáky, kterých by měl každý učitel využívat ve své výuce. Dramatická výchova se krásně uplatňuje a děti skrze prožívání dostávají informace o zásadách morálky, vyzkouší si specifické role charakterizované možnými předsudky či společenskými normami a naučí se přemýšlet o důležitých tématech v přátelské atmosféře,

beze strachu vyjádřit svůj názor. Vhodnou formou jsou také diskuse o aktuálních a tíživých otázkách, které se k sexualitě vztahují, ale je dobré zohlednit citlivé téma a pokud vztahy ve třídě nejsou ještě zcela ustálené, nebo se vyskytuje šikana či jiné problémy, je lepší zvolit pro diskuzi dotazování na papírku vhozeného do „anonymní krabičky“, nebo podobný anonymní způsob. Už mnohé bylo pro tuto oblast vykonáno.

Nejdůležitějším principem v sexuální výchově je princip důvěry, který je postaven na vztahu žák – učitel, učitel – žák. Sexualita je velice intimní oblast, a když žák hledá odpověď na svůj problém u učitele, vypovídá to o jeho důvěře k němu. Za žádnou cenu by pedagog neměl této důvěře zneužít, ale měl by být vždy připraven podle svého svědomí a zkušeností žákovi s jeho problémem či situací pomoci. Děti jsou zvláště v dospívajícím období nesmírně citlivé a vnímavé, zklamanou důvěrou by se mohli „stáhnout do sebe“ a více již o svých problémech nemluvit, což není cílem žádné školní organizace, žádné společnosti.

Na bedrech učitele je, jakým způsobem se děti o sexuálním chování dozvědí. Zda-li to bude výklad suchý, frontální, nezábavný, nebo naopak dozví-li se odpovědi na otázky, které jsou pro ně aktuální, zahrají si hry, na kterých si ukáží mnohé přístupy, předsudky, názory na danou věc a hodina bude mít spád. Čím více bude učitel upřímný a otevřený, tím více si děti nakloní a zpětná vazba bude bez problémů fungovat. Je třeba si připustit, že ne všechny odpovědi na otázky týkající se sexuality jsou jednoduché. Většina potřebuje hlubší etické a morální zamyšlení, které je nutno v dětech pěstovat. Jestliže dítě má problém s přijímáním informací na toto téma, patrně půjde o problém v rodině, která je nejdůležitějším prvkem ve výchově sexuality dospívajícího jedince. Spolupráce učitele a rodičů často může skryté problémy odhalit a řešit. Všichni učitelé potřebují dostatek odvahy, upřímnosti a vyrovnanosti, hlavně se nebát a nepředstírat, neboť děti toto chování snadno dokáží odhalit.

2.4 Sexuální výchova v českých školách

Sexuální výchova je v naší republice součástí osnov základních a středních škol. Ve čtvrté až páté třídě je součástí Výchovy ke zdraví. V šesté až deváté třídě je součástí Rodinné výchovy. Na středních školách záleží na rozhodnutí vedení školy, zda sexuální

výchova bude či nebude zařazena do výuky. Sexuální výchova se u nás jako samostatný předmět téměř vůbec nevyučuje. Téměř vždy je součástí předmětů jiných, ve kterých záleží na učiteli, jestli ji vynechá úplně, nebo se zčásti vybraným tématům věnovat bude.

Podle výzkumu, který provedla autorka informačního balíčku o sexuální výchově pro obecně prospěšnou společnost Gender Studies, je sexuální výchova na českých školách nedostačující. Jak se v infobalíčku lze dočíst, „...*na středních školách se nevyučuje téměř vůbec, na základních se většinou soustřeďuje na jednu či dvě externí přednášky.*“ (Jachanová Doleželová, 2006, s. 2.) Samozřejmě, že vždy záleží na individuálním přístupu učitele a ředitele školy, zda sexuální výchova bude probírána v dostatečném rozsahu, ale v praxi se bohužel ještě stále lze setkat s negativními přístupy, kdy je sexuální problematika shrnuta do jedné přednášky, kterou přednese pozvaný odborník, žáci ji zpravidla berou jako rozptýlení a tímto neosobním přístupem je nutná povinnost sexuální osvěty zařazena. Existují i školy, kde je sexuální výchova řádně probírána a diskutována, ale stále se jedná o zanedbatelné procento ze všech škol v České republice.

Proč je sexuální výchova nedostatečná? Kromě problému „kdo bude předmět učit“ (viz výše), jsou dalšími z častých důvodů obavy a nepravdivá tvrzení, že když budeme žáky informovat o sexualitě, zvýší se jejich sexuální aktivita. Odborné studie však dokazují, že tam, kde je sexuální výchova součástí vzdělání, mladí lidé zahajují svůj sexuální život později, dále má sexuální výchova příznivý vliv na snížení výskytu pohlavních nemocí, včetně onemocnění AIDS, nechtěných těhotenství a celkově vede k větší míře tolerantnosti k sexuálním postojům, také se eliminují pocity viny v souvislosti se sexualitou.

3. RODINA A SEXUÁLNÍ VÝCHOVA

3.1 Rodina

Rodina je primární jednotkou lidské společnosti. Konsekvence, které z rodinného soužití plynou, jsou nesmírně důležité pro správnou funkci společnosti jako celku.

Ve známém českém rodinném filmu je možno slyšet, že *rodina je základ státu*[•], ano, to bezpochyby je. Rodina je zrcadlem společnosti, a proto relativně často, stejně jako celek, prochází v historii krizemi i pozitivním rozvojem. Je institucí, která má své funkce, proměny a z nich pramenící radosti i úskalí.

Rodinu lze jednoduše rozdělit, jako např. Jiřina Machová, podle počtu generací žijících pohromadě na rodinu *základní*, (nukleární), to je jednotku sestávající z matky, otce, dětí, a na rodinu *rozšířenou*, zahrnující kromě toho i prarodiče, strýce, tety a další příbuzné (Střelec a kol., 1992.)

Rodinu je také možno rozdělit podle výskytu počtu příslušníků na rodinu *úplnou*, ve které žijí oba rodiče a nejméně jedno dítě, a rodinu *neúplnou*, v níž chybí jeden z rodičů.

„Z hlediska historického vývoje rodiny nedochází k žádné změně ve smyslu destability rodiny.“ (Šulová, 2007, s. 3.) Mění se společnost kolem, což bezpochyby vede ke změnám v rodinách, ale nelze tvrdit, že by současné rodiny byly v porovnání s minulými generacemi o něco horší nebo dokonce mnohem horší. „Každá lidská kultura přizpůsobuje rodinu svým potřebám a tradicím.“ (Matoušek, 1997, s. 18.)

Rodina je institucí *propustnou*. Znamená to, že rodina je k potřebám a trendům současné společnosti otevřená a všechny změny, které se vně odehrávají, na ni působí. Taktéž zevnitř rodiny prosakují do společnosti její nároky, tendence a přeměny. Společnost a rodina jsou ve vztahu interakčním.

Velmi zjednodušeně je možno říci, že *malá rodina* (otec, matka, děti) a kulturně vyspělá společnost dohromady tvoří jednu *velkou rodinu*, která podléhá historickým zákonitostem a spoluutváří současný obraz naší společnosti, jakož i formuje trendy do budoucnosti.

• Film *Ecce Homo Homolka* (1969)

3.1.1 Funkce rodiny

Rodina je svým významem nenahraditelná a neopominutelná v životě každého jedince. Důležitost rodiny dnes není třeba dokazovat, neboť je všeobecně vnímána jako základní kámen společnosti, který ji „staví“ a směřuje kupředu.

K primárním funkcím rodiny patří funkce *biologicko-reprodukční, ekonomická, emocionální a výchovná.*

Biologicko-reprodukční funkce už svým názvem napovídá, že jejím opodstatněním je zachování lidského rodu, zdravý vývoj dítěte a zajištění jeho potřeb. V současné době je však tato funkce spíše opomíjena, a rodiny dávají přednost naplňování svých individuálních potřeb, před funkcí reprodukční. Vědecký pokrok na poli embryonální medicíny a výzkumu s sebou přináší zajímavé otázky na téma reprodukce lidstva v budoucnosti.

Biologicko-reprodukční funkce bývá někdy označována jako funkce sexuální s rozlišením sexuálních aktivit „*pro reprodukci*“ a aktivit „*pro radost*“. (Dunovský, Kovařík, 1999, s. 92.)

Současná rodina poskytuje škálu alternativ pro partnerské a rodinné soužití. L. Šulová uvádí např. tyto:

- - *soužití biologických rodičů a jejich dětí*
- - *soužití rodičů adoptivních či pěstounských a získaných dětí*
- - *soužití partnerů rozhodnutých nemít děti*
- - *soužití bezdětných manželů bez možnosti mít vlastní biologické potomky přirozenou cestou*
- - *soužití bezdětných manželů z důvodu tzv. nekonzumovaného manželství*
- - *soužití bezdětných manželů, kteří získají „vlastního“ biologického potomka následujícími cestami: umělé oplodnění ženy, žena nositelka cizího vajíčka, žena dárkyně vajíčka jiné nositelce, ale bude plnit roli matky po narození dítěte, v budoucnu možná klonování*
- - *rodiče, kteří žijí bez vlastních biologických dětí, protože nebyli ochotni nebo schopni postarat se o jejich potřeby a byly jim odebrány.*
- - *žena, která se rozhodne vychovávat dítě sama a partnera o narození dítěte úmyslně neinformuje.*
- - *homosexuální nebo lesbické dvojice pečující o dítě jednoho nebo obou z partnerů.*

Jmenované alternativy přinášejí mnohé etické problémy, které je třeba promýšlet a řešit. Postupně přibývá lidí, kteří dítě nechtějí, přibývá žen, pro které jsou děti „brzdou“ v kariéře. Počet dětí v rodinách se snižuje, rodiče dávají přednost zabezpečení jednoho dítěte co nejlépe, před vychováváním více dětí bez nezbytných prostředků. Přibývá také neplodných párů, kteří touží po dítěti a podstupují různé medicínské zákroky jako např. umělé oplodnění a jiné.

Ekonomická funkce rodiny je důležitá pro existenci a rozvoj ekonomického systému společnosti. Zapojení rodinných příslušníků do pracovního procesu, počet dětí v rodině, vzdělanostní úroveň dětí i rodičů, to vše ovlivňuje sociální a ekonomickou funkci státu, který by měl adekvátně odpovídat na současnou situaci a řešit problémy spojené s ekonomickou situací rodin. Rodinu lze považovat za mikrojednotku ekonomického rozhodování, která má k dispozici určité finanční a materiální prostředky, které využívá, investuje, ukládá a tím více či méně přispívá ke stabilitě a rozvoji ekonomického systému společnosti. (Střelec a kol., 1992.)

Emocionální funkce je vázána na potřeby jedinců, kteří v rodině žijí a z hlediska psychického zdraví je nepostradatelná. „Emocionální funkce rodiny není vázaná na věk členů rodiny. Potřeba zázemí, bezvýhradného přijímání, podpory a pomoci, potřeba klidu a uvolnění, potřeba sdílení zážitků, společné historie, společných rituálů, potřeba známosti, důvěrnosti, potřeba společných perspektiv a plánů, potřeba vztažnosti sebe k něčemu trvalému, jistému, nerekipročnímu, je nutná pro všechny věkové kategorie. To vše rodina poskytuje.“ (Šulová, 1998, s. 327.)

Výchovná funkce rodiny je svěřena především rodičům, kteří mají být svým chováním vzorem pro své děti. „Je známo, že to, co se brzy v dětství naučíme, zůstává pevně vtištěno a po čase se může stát samozřejmostí.“ uvádí A. Millerová (2001), autorka zabývající se dětstvím a jeho pozdějšími dopady na jednotlivce i společnost. Jak uvádí na str. 121 - „násilí spáchané na dětech dopadne zpět na společnost.“ Proto je funkce výchovná tou hlavní a neopomenutelnou funkcí rodiny. Dítě se od malička učí tomu, co kolem sebe vidí a přijímá zcela automaticky návyky a vzory, kterých se mu prostřednictvím rodiny dostává. Způsob, jakým jsou děti vychovávány, se v průběhu dějin mění, ale potřeba lásky, jako základního principu rodičovství zůstává.

3.2 Sexuální výchova v rodině

Rodina má svou funkci zcela nezastupitelné místo v sexuální výchově. Ačkoli si to rodiče mnohdy ani neuvědomují, jsou to oni, kteří dávají svému dítěti praktický návod jak se v budoucnosti chovat v partnerském vztahu. Rodiče svým příkladem a chováním své dítě formují, nabízejí mu vzory, které přejímá do svého života, do své domácnosti a rodiny.

Dítě začíná se svou sexuální výchovu v jistém smyslu slova už v prenatálním období, reaguje na matčiny pocity, hlas, ale i strach a úzkost. Plod v matce dokáže poznat i muže v otcovské roli, pokud je v matčině blízkosti a pravidelně s ním komunikuje. Dítě vnímá chování svých rodičů k sobě navzájem, i jejich lásku a péči o něj samotné. Po narození se začíná velmi rychle učit všemu, co ve svém okolí vidí a prožívá.

„Velmi záhy dítě začíná vnímat odlišné chování dospělých k němu, jde-li o chlapce nebo děvče, a je-li tento signál vysílán mužem nebo ženou. Vnímá i vztahy mezi rodiči. Jakmile si uvědomí svou pohlavní příslušnost, pak se od rodiče stejného pohlaví učí svou budoucí sociosexuální roli, a podle rodiče opačného pohlaví si vytváří představu o roli svého budoucího partnera (partnerky). Vývoj dítěte je ovlivňován kvalitou vztahu mezi rodiči i citovým zázemím, v němž vyrůstá.“ (Machová a kol., 1998, s. 82.)

Je velmi důležité, aby si rodiče uvědomili svou odpovědnost vůči dítěti a aby k němu už od narození přistupovali ve vztahu rovnocenném, nikoli nadřazeném. Informace, které dítěti poskytují, by měly být pravdivé, upřímné a vždy srozumitelně vysvětlené. Zvědavost dětí často „nebere konce“ a mnozí rodiče se cítí naléhavými otázkami svých potomků vyčerpaní, unavení a někdy i znechuceni.

Většina rodičů není schopna se s otázkami svých dětí dostatečně vyrovnat, obzvláště když jsou dotazy směřovány do oblasti sexuální. Vyplývá to jak z jejich vlastního přístupu k sexuálním tématům, tak z neschopnosti správně formulovat a pojmenovávat věci bez vulgárního vyjádření, mnohým chybí odvaha, a proto odbývají své dítě zažitými frázemi typu „na to máš ještě dost času“, „to se dozvíš, až nastane pravý čas“ apod. Nanejvýš dají dítěti nějakou odbornou publikaci o lidském těle a myslí si, jak dobře se nezachovali.

Situace, kdy děti domů nosili čápi, nebo se kupovaly v nemocnici, už v rodinách nebývá tak častá, ale stále se je možno přesvědčit, že úplně nevymizela. Většina rodičů se snaží dítěti vysvětlit, že vzniklo v bříšku maminky po tom, co se s tatínkem měli tolik rádi. To vystačí, ale ne na dlouho, a když se v rodině nepěstuje zdravá sexuální výchova, je jasné, že si dítě obstará informace někde jinde, mnohdy se však nemusí jednat o vhodný informační

zdroj. Rodiče by měli více dbát o vzdělanost svého dítěte v sexuální oblasti, zvláště dnes, kdy se s ní setkáváme v médiích, na ulicích, všude.

3.3 Sexuální výchova v rodině versus ve škole

Rodina by, spolu se školou, měla být mladému člověku oporou, měla by mu umět vysvětlit základní principy a hodnoty, nechat ho svobodně se projevovat a vnímat vlastní tělo, žádosti a city. Rodinná výchova, která je samostatným vyučovacím předmětem, ale i součástí sexuální výchovy, začíná v rodině!

Často vedené diskuse, zda sexuální výchova patří či nepatří na školní půdu, jsou dnes již zcela irelevantní. Dítě má ze zákona právo na informace, na vzdělání. Pokud žije v rodině, kde komunikace probíhá na dobré úrovni, není třeba se ničeho obávat, ale pakliže se vyskytuje rodina, která výchovu nezvládá, mělo by zcela přirozeně být na škole, aby „vzala zákon do svých rukou“ a informace žákovi poskytla, ať už se to rodičům líbí, nebo nelíbí.

Zda-li má být sexuální výchova vyučována ve školách, nebo má-li být raději ponechána do rukou rodiny, byla jedna otázka průzkumu v roce 1996 ve Východních Čechách.“ V otázce sexuální výchovy průzkum prokázal důvěru veřejnosti ve školu. Důvěra je dána nejen objektivně, ale nepochybně i subjektivně (většina rodičů nemá pro sexuální výchovu v rodinném prostředí dostatek znalostí, dovedností, zkušeností a rodičovské „odvahy“). Oproti obdobným průzkumům je překvapující, že vysoké procento (99,4 %) dotazovaných přijímá školu jako garanta sexuální výchovy. Poněkud zarážející (61,9 %) je uvedený postoj u mladších dotazovaných, ve věku 18 – 29 let, kteří se na rodičovskou roli teprve připravují. Právě tato skupina by měla být vedena snahou přenést sexuální výchovu do nejpřirozenějšího prostředí, to znamená do rodiny. Ukazuje se však, že i v dalším období bude značná zodpovědnost ležet na bedrech školy a učitelů.“ (Horáková, Janiš, 1997, s. 19.)

Jak průzkum ukázal, rodiče by si nejraději přáli, aby jejich děti získaly poučení ohledně sexuální výchovy ve škole. Proč tomu tak je? Uvedené příklady jako nedostatek znalostí, dovedností, zkušeností a odvahy jsou patrně těmi největšími příčinami, ale i přes tyto „zábrany“, které rodiče často mívají, by se měli snažit a zároveň chtít tuto situaci změnit. Rodina hraje jednu ze zásadních rolí při vývoji jedince, a už z tohoto statutu by měla své povinnosti a úkoly zastávat méně bojácně. Uvědomění si rodičovské role a odvaha tuto roli plnit svědomitě, beze strachu, je podmínkou pro správnou komunikaci v rodinném společenství. Situace, kdy rodiče raději svěří péči o dítě škole, namísto přijmout tuto

odpovědnost, může vyplývat z dnešní moderní doby, která některé rodiče nutí k větším pracovním výkonům a klade na ně větší časové nároky, což se automaticky promítá do „normálního běhu rodinného“, čímž mám na mysli komunikaci v rodině, pomoc dětí rodičům při běžných domácích pracích, rodinné výlety a čas trávený společně. Výzkumy potvrzují, že komunikace mezi dětmi a jejich rodiči není dostatečná. Některé děti mluví se svým otcem průměrně pět minut za den, což je velice alarmující zjištění. Proč rodiče podřizují své povinnosti vůči dítěti své práci? Proč se v mnohých případech stává práce prioritou a děti upadají na nižší pozice na pomyslné stupnici priorit dospělých? Většina pracovních rodičů argumentuje tím, že vydělávají peníze pro děti, aby je užívali, aby mohly studovat, aby jim mohli dávat dárky a kapesné. Co však dítě potřebuje, nejsou dárky a materiální zabezpečení, nýbrž citové zaopatření, mít pocit, že je v rodině někdo, s kým by si mohlo popovídat a bez obav se svěřit, od koho dostane radu a pochopení, útěchu a povzbuzení. Dnešní moderní doba svým životním stylem, který je značně hektický, energicky náročný a vyčerpávající, často nedovoluje rodičům věnovat se toliko svým dětem, jak by bylo žádoucí. Tento fakt by neměl být přehlížen a beze slov přecházen, neboť je známo, že investice, které jsou do rodiny vloženy, se zcela jistě jednou zúročí, a budou to rodiče, kteří se z těchto úroků budou radovat. Jak moc, to záleží na tom, kolik chtějí investovat.

Děti v dnešní době by zcela jistě měly znát základní informace o pohlavním zneužívání, sexuální deviaci, antikoncepci, prevenci pohlavně přenosných nemocí a podobně. V praxi se ukazuje, že informovanost dětí v této oblasti není malá, ale spíše se potýkají s problémy utřídit tyto informace, dát je do kontextu a zpracovat je, chybí jakási kultivace v sexuální oblasti. Mnohé se za posledních dvacet let v sexuální osvětě změnilo. Lidé jsou více konfrontováni se sexuální problematikou, což vede k větší diskusi ve společnosti, ale také větší toleranci, obecně například k sexuálním menšinám. Bohužel i přes nastávající trend uvolnění a tolerance daného tématu, se lze setkat s negativními reakcemi proti sexuální výchově, proti diskusi a otevření některých tabu, které stále ve společnosti jsou. Lze se potkat i s rodiči, kteří si sexuální osvětu pro své dítě nepřejí a ze své „rodičovské moci“ hájí svá práva na „uchránění“ své ratolesti před „d'ábelskými“ nástrahami, jak tuto problematiku někteří z nich pojmenovávají. Je potřeba si uvědomit, že v dnešním mediálním světě nelze dítě uchránit před těmito informacemi, vždy si daný subjekt nějakým způsobem „najdou“. Důležité je umět s těmito údaji pracovat, dokázat vysvětlit jejich obsah, proč fungují právě takto, co se za nimi skrývá a co je na nich pravdivého. Když rodiče překonají svůj stud a otevřou se dítěti se svými pocity a názory, pohovoří o věcech

partnerských a sexuálních, dají svému potomkovi do života to nejcennější co mohou, svůj názor, postoj, vysvětlení, naučí ho zvažovat daná témata z různých hledisek a argumentovat s nimi o tématu, které bude vždy součástí jeho života.

Častý argument rodičů, že podávat informace o sexuálním chování může dítěti uškodit, namísto pomoci, je samozřejmě nedostačující a chybný. (Šilerová, 2003.) Výzkumy potvrzují, že je tomu právě naopak. Informace podaná včas předchází často velkým problémům, jako jsou například nechtěné těhotenství, pohlavní choroby, sexuální zneužívání, ale i citové zmatení, nedůvěra sama v sebe, zklamání ze vztahů až zanevření na lásku jako takovou. Dítě by mělo získat základní znalosti ještě před zahájením sexuálního života, protože pak už bývá většinou pozdě a mnozí mladí lidé musí čelit následkům, které nebývají vždy příjemné a není lehké je řešit. Lze dokonce říci, že čím dříve je dítě poučeno, tím lépe, neboť zcela jistě předejde smutným zážitkům a složitým situacím, které z neinformovanosti plynou. Lidé, kteří byli poučeni o zásadách zdravého sexuálního života, mají rozhodně větší nadhled při vlastním vstupu do sexuálního života než lidé, kteří zůstali nepoučeni.

Svět podléhá neustálému vývoji a mění se, proto i oblast sexuální, partnerská a rodinná prochází určitými změnami, na které mnozí reagují a další mohou dělat, že je nevidí. K. Janiš na konferenci v roce 2002 vyjmenoval základní fakta o tom, co se konkrétně mění. „Stále narůstá počet dětí, které nepocházejí z úplných rodin, dochází k velké fluktuaci „otců“, došlo k naprosté toleranci předmanželského pohlavního soužití. Pro rodiče synů se jeví potencionální partnerka jejich ratolesti jako ta, která napomůže k určité výchovné kultivaci. Pro rodiče dcer je jejich partner stavěn do role ochránce dcery před všemi nástrahami okolí. Prodlužuje se věk vstupu do prvního manželství. Dochází k nárůstu vztahů, které jsou extrémně různorodé z hlediska věku, ale také dvojic, kdy je starší partnerka. Klesá promiskuita mladých lidí atd.“ (Janiš, 2002, s. 8.) Ze všech těchto údajů je zřejmé, že se nemění jen „malé věci“, ale i mnohem závažnější témata, z nichž některá byla ještě donedávna tabu. Rodiče i děti na změny reagují a kladou si mnoho otázek spojených právě s těmito transformacemi, nad kterými je třeba se zamýšlet a vytvářet si stanoviska, se kterými se lze ztotožnit, namísto znásilňování lidské přirozenosti a frustrace z vyvstávajících témat.

Důležitost podaných informací dítěti nemůže být zpochybnitelná. Jiří Dunovský, lékař a pediatr, odborník v otázkách náhradní rodinné péče o děti zneužívané a týrané, který se zasloužil o vznik tzv. dětských vesniček, výstižně říká: „I malé dítě musí vědět, že jsou některé zóny těla nedotknutelné a že se má bránit, když mu někdo stáhne kalhotky. Proto je

nerozum říkat, že se sexuální výchovou stačí začít v deseti dvanácti letech“. (Dunovský, 1995, s. 16.)

Zda mají mladí lidé zájem o výuku výchovy k partnerství, manželství a rodičovství bylo předmětem výzkumu J. Petříčkové (2006). Jejím zájmem bylo zjistit, zda považují mladí lidé otázky partnerství a rodičovství za důležité, zda se jimi chtějí zabývat ve škole, jaká témata by je z jednotlivých oblastí zajímala apod. *„Na otázku, zda studenti postrádají ve výuce témata zabývající se partnerstvím, manželstvím a rodičovstvím celkově 58,25 % uvedlo, že nepostrádají. Jako důvody muži uváděli, že „je výuka v tomto ohledu dostačující“, že „se to musí naučit každý sám“, „vše vím z vlastní zkušenosti“, „do školy to nepatří“ apod. Ženy uváděly, že si myslí, že jsou dost informované, že tato témata raději proberou v rodině či s přáteli a že to není nutné probírat ve škole, že stačí vlastní zkušenosti. Jak je vidět, názory obou pohlaví se výrazně nelišily. Stejně tak tomu bylo i u kladných odpovědí 41,42 % respondentů, kteří postrádají ve výuce tato témata.“* (Petříčková, 2006, s. 2.)

Zda respondenti považují za důležité informovat se o problematice partnerství, manželství a rodičovství a zda si myslí, že jim to pomůže v jejich budoucím partnerském či rodinném životě, byla další otázka a *„ukázalo se, že 70,23 % respondentů to považuje za velmi důležité. Uvedu názor jedné ženy: „Vytvořit harmonicky fungující manželství může být někdy obtížné. V životě je to velmi podstatná věc. Proto je potřeba o tom vědět co nejvíce.“, a jednoho muže: „Myslím, že je dobré něco o tom vědět, abychom pak někde neudělali chybu.“* (Petříčková, 2006, s. 3.) Z toho vyplývá, že si někteří z nich uvědomují, že důležitost probírat tato témata ve škole je na místě. Co je k tomu vede? Nejspíš špatné příklady, na které narážejí ve svém okolí, ve vlastní rodině, v rodinách přátel, spolužáků apod.

Na otázku, zda by se zapsali do volitelného předmětu, který by se zabýval touto problematikou, však odpovědělo kladně pouze 40,13 % respondentů. (Petříčková, 2006.)

Jak tento výzkum dokázal, většina mladých lidí nemá zájem probírat témata partnerství a rodičovství ve škole. Důvodů, proč tomu tak je, bude pravděpodobně více. Jedním z hlavních však jsou stále vysoké nároky našeho školství na memorování, počítání a náročné přijímací zkoušky na vysoké školy. Žáci jsou nuceni se naučit co nejvíce v co nejkratším čase, ale místa pro diskusi, debaty a názorové výměny moc nezbyvá. Výuka o partnerství se tak některým žákům může jevit jako „ztráta času“, „zabírání místa“ pro předměty „důležitější“. Jistou roli zde patrně může hrát i určitá skepse studentů z hlediska toho, zda jsou naši pedagogové schopni v rámci takového předmětu potřebné uvažování

a kultivaci informací vůbec předat. Měli bychom si ale všimnout skupiny 40 % žáků, kteří by se dobrovolně do takového předmětu přihlásili, což je možno považovat za určitý krok kupředu, neboť je vidět, že otázky spojené s partnerským životem se stávají pro mladé lidi čím dál více aktuálnějšími a je nutné se jimi zabývat.

Jednou z otázek, která je součástí výzkumu sexuálního chování lidí v České republice, je tradičně otázka o zdroji informací o sexualitě. Z výsledků všech tří výzkumů, uskutečnily se v roce 1993, 1998, 2003 (Weiss, Zvěřina, 2004), plyne, že u obou pohlaví převládají jako zdroj informací stále ještě kamarádi a známí, přičemž rodina a škola se v tomto ohledu uplatňují naprosto nevýznamně. Kromě přátel a známých to jsou média, ať již knihy, časopisy, internet či televize, která informují mladé o sexualitě. Paradoxně v médiích lze nalézt často nepravdivé informace o sexualitě, které vedou ke zkreslenému pohledu na věc. Je proto nesmírně důležité, naučit se získané informace třídit na věrohodné a nevěrohodné a zároveň mít možnost se na jejich věrohodnost ptát a vědět, kde je možno si je ověřit. Základní kultivací těchto znalostí by měla být rodina a škola. I když ne všichni studenti by se zapsali do předmětu o partnerské problematice, rozhodně by to nemělo být impulsem k zastavení výuky těchto předmětů, ani ke krácení témat, která jsou součástí jiných předmětů. Studenti obecně neprojevují tolik nadšení pro nové předměty a úkoly, vidí za tím spíše práci navíc. Sexuální výchova by měla být součástí „zdravého“ školství, neboť dává mladému člověku orientaci v oblasti, která jistě není v moderním světě zanedbatelná.

3.4 Co dítěti sdělit a kdy?

Tuto otázku si klade jistě mnoho rodičů a vychovatelů. Jak již bylo uvedeno výše, dítě se od jisté doby začíná ptát – a vždy je nutné mu odpovědět pravdivě a srozumitelně. Často se stává, že rodiče mají obavy z předčasného zájmu svých dětí o sexualitu. Myslí si, že se klidný vývoj dítěte naruší, začne se sexuálním životem mnohem dříve, nebude mít zábrany, bude mít tendence si hned vše vyzkoušet atd. (Šilerová, 2003.) Strach rodičů zde není na místě, neboť sexualita a sexuální citění dítěte se začne vyvíjet bez ohledu na rodičovské povídání či mlčení.

Dítě se začátkem života začíná ptát na mnohé věci, a jednou z nich je i to, jak přišlo na svět, co je to pupík, proč se lidé drží za ruce atd. Postupem času přichází na řadu otázky ohledně tělesného vývoje, partnerských vztahů, lásky, manželství, rozvodů apod. Tyto otázky dítě neklade, aby rodiče uvedlo do rozpaků, ale z čistého zájmu o svět. Reakce a odpovědi rodičů by neměly být negativní, vyhýbavé či vůbec žádné, neboť by to mohlo

do budoucna ohrozit důvěru dítěte a možná by se časem přestalo ptát úplně a následně si opatřilo informace z jiných zdrojů, které by mohly být pochybné. Také by se mohlo stát, že dítě začne schválně rodiče těmito otázkami provokovat, neboť ví, že jsou jim nepříjemné a vadí jim. Upřímnou komunikací o sexualitě se lze vyvarovat mnohým problémům. „*Lze spíše očekávat, že děti budou přistupovat k sexualitě s větší zodpovědností a zároveň přirozeněji a že budou schopné se lépe dohodnout se svým partnerem o antikoncepci a podobných věcech. Nebude jim totiž připadat obtížné o sexualitě hovořit.*“ (Šilerová, 2003, s. 27.)

V rodinné sexuální výchově jde především o obecné a pravdivé informace, sdílení hodnot a postojů. Není nutné, ba ani vhodné, aby rodiče se svým dítětem probírali detaily sexuálního života, natož jejich společného sexuálního života. Především by měly být předávány hodnoty a stanoviska rodičů, ne detaily z manželské ložnice. Když se dítě na sexuální život rodičů zeptá, je právem i povinností rodičů dítěti vysvětlit, že se jedná o jejich intimní věc, která patří jen do partnerského soužití. Rodičům, kterým dělá velké problémy o sexualitě z jakýchkoliv důvodů hovořit, nezbývá, než doporučit odbornou pomoc psychologa či sexuologa.

Z výzkumů je patrné, že české děti v porovnání s dětmi jiných národů mají dobrý informační základ, dokáží se zorientovat v hlavních otázkách sexuality. Znájí základní pojmy, dokáží se vyznat v problematice, ale stále je čemu se učit. Častá vulgarita v projevech mládeže odhaluje jisté vakuum. Hojně se vyskytující bezradnost a „nezdravá“ stydlivost studentů, kteří, ačkoli mají dostatek informací nedokáží téma kultivovaně zpracovat a inteligentně o něm hovořit, dává podnět k zamyšlení nejen rodičům a učitelům, ale celé společnosti.

To, že je sexuální výchova zahrnována do osnov pro základní i střední školy, rozhodně není jen impulsem k sexuální nespoutanosti a kriminalitě. Argument některých rodičů, že děti začnou se sexuální aktivitou dříve, právě podnětem sexuální výchovy, není na místě (Šilerová, 2003). Naopak. Např. důkladnou a efektivní prevenci sexuálního zneužívání je třeba načasovat již do předškolního věku. Bohatší informovanost vede mladé lidi k větší opatrnosti a zodpovědnosti v sexuálním chování, proto např. začínají s pohlavním životem spíše později. V průzkumech P. Weisse a J. Zvěřiny čteme: „*Z výsledků plyne, že nejčastějším věkem při prvním pohlavním styku zůstává 17. a 18. rok života, kdy uvedlo první soulož v roce 1993 41 % českých mužů a 48 % českých žen a v roce 1998 42 % mužů a 47 % žen. Před 15. rokem věku uskutečnilo první pohlavní styk v roce 1993 5,2 % mužů a 2,0 % žen, v roce 1998 5,3 % mužů a 1,3 % žen.*“ (Weiss, Zvěřina, 2001, s. 38.)

Průměrný věk zahájení pohlavního života je 18 let. Jak čísla, tak i obecné trendy ukazují, že sexuální výchova není nepodstatná a do budoucna by ji mělo být věnováno více pozornosti, neboť je známo, že lidé poučení se chovají v sexuální oblasti zodpovědněji než lidé nepoučení.

Podmínky pro realizaci sexuální výchovy by se měly řídit běžně známými podmínkami výuky a výchovy (vnitřní a vnější podmínky), ale její specifičnost vytváří nový okruh těchto podmínek. Rozvoj osobnosti je do značné míry individuální. Přičemž lze obecně říci, že dívky dospívají dříve než chlapci, ale i zde platí, že je zachován jedinečný vývoj osobnosti. Každé dítě přichází do školního prostředí z různých rodin, má jiné mimoškolní aktivity, jiné zázemí a jiné návyky. Všechny tyto aspekty psychosociálního prostředí dítěte by neměly být opomenuty. Občas se může stát, že se ve třídě vyskytne skupina žáků, kteří už základní informace znají a dokáží je vhodně používat, kdežto druhá skupina je lehce „zaostalá“ v některých otázkách sexuality. Je dobré pracovat se skupinami odlišně, vytvářet přirozené prostředí a začleňovat všechny žáky do výuky tak, aby si každý našel „to své“ a výchova měla smysl. V. Täubner (1996) uvádí stručný přehled základních podmínek pro realizaci sexuální výchovy, kterými jsou:

- Znalost úrovně vědomostí, postojů, dovedností a chování žáků v oblasti sexuální výchovy.
- Znalost úrovně interpersonálních vztahů mezi žáky a schopnost vychovatele vytvářet pozitivní přátelské vztahy mezi žáky navzájem i mezi žáky a učitelem.
- Dobré materiální podmínky sexuální výchovy.
- Dostatečný časový prostor pro sexuální výchovu.
- Pozitivní vztah celého učitelského sboru k sexuální výchově.

(Täubner, 1996, s.15-16.)

Na otázku, co žákovi sdělit a kdy, je možno říci, že odpoví-li se mu na všechno, na co se ptá, nikdy se mu tím nemůže ublížit, pokud informace nebudou zkreslené a dítě bude vysvětlení rozumět, nedojde-li k tzv. zkreslení informací. Je dobré dítě poučit v okamžik, kdy se ptá, ale pakliže zrovna není vhodná chvíle na takovou rozpravu, lze konverzaci odložit na příhodnější okamžik, vždy však s udáním důvodu. Důležité je dítě vyslechnout a podle možností odpovědět. Neměl by být vytvářen dojem, že sexualita je něco špatného a divného. Záleží také na formě, jakou vychovatel odpoví, zda bude dítě zesměšňovat a ztrapňovat před okolím, nebo zvolí-li laskavý, vstřícný a chápající postoj, kterým

vychovávaného „neutlumí“, ale naopak povzbudí a dá mu podnět k přemýšlení. Komunikace učitele s rodiči je neopomenutelná. Rodiče by měli získat základní informace o výuce sexuální výchovy, dozvědět se, co se bude s žáky probírat a proč. Často se díky spolupráci rodičů a učitelů dokáží vyřešit problémy snadněji, jen je potřeba mít důvěru a respekt k práci druhého a mít na srdci blaho dítěte.

3.5 Sexuální výchova a sexuální vývoj

Sexuální chování prochází určitými zákonitostmi, stejně jako fyziologický a psychický vývoj dítěte. V oblasti vývojové psychologie dodnes není periodizace stádií jasně ustálena, liší se dokonce i terminologie.

Pro podrobnější nástin vývoje uvádíme v příloze č. I tabulku chronologických změn pohlavního vývoje u dívek a chlapců.

Dítě se o sexualitu zajímá již před vstupem do školního prostředí. Ptá se, jak přišlo na svět, na rozdíly mezi pohlavími, na funkci pupku na břiše a tak dále. Dítě se také pozvolna učí studu, ví, že pohlavní orgány se běžně neukazují, ale zase by nemělo získat dojem, že tělesnost a sexualita jsou něco špatného.

Šilerová uvádí: „*Před vstupem do školy by mělo dítě vědět, jestli je chlapec nebo dívka, že jednou bude maminkou či tatínkem, a jak přišlo na svět. Zároveň by mělo znát i správné názvy pohlavních orgánů a mělo by vědět, že se nikdo nesmí dotýkat jeho pohlavních orgánů. Také by mělo vědět, že když se lidé mají rádi, dávají si to najevo i tělesnými doteky.*“ (Šilerová, 2003, s. 51.) Bohužel v praxi tomu tak mnohdy není, ukazuje se, že děti mají představu o svém narození ne vždy zcela jasnou, některé dosud věří tomu, že je přinesl na svět čáp.

Zájem o sexualitu se zesiluje přiměřeně s věkem. Období prepubescence a pubescence se stává nejdůležitějším obdobím v dospívání mladého člověka. Zájem o druhé pohlaví je zřejmý, zájem o své vyvíjející se tělo taktéž. Rostou pohlavní orgány a s tím přichází přirozené porovnávání se s ostatními a je známo, že někdy zcela nepatrná odchylka, je-li doprovázena posměchem, může představovat zdroj výchovně vzdělávacích problémů.

U dívek přichází první menstruace mezi 10. – 12. rokem, u chlapců první poluce o rok až dva později. Je třeba dítě poučit o těchto otázkách dříve, neboť se občas objevují případy, kdy dívky začínají menstruovat v osmi, devíti letech. Včasné informace hrají zásadní roli v dalším utváření osobnosti dítěte.

Mezi 13. a 15. rokem obvykle dochází k první zamilovanosti. Dívčí lásky bývají platonické, chlapci mají větší představivost a touhu akt uskutečnit. Začínají také častěji onanovat, mají zájem o témata jako jsou porod, antikoncepce, sexuální deviace či pohlavně přenosné nemoci. Puberta, to jsou nejen fyzické změny, ale také se v ní hojně objevují emoce, stresy a citlivé vnímání mezilidských vztahů.

Okolo 15. roku dochází k prvním sexuálním kontaktům. Mladí lidé se zajímají o konkrétní podrobnosti sexu – způsoby přede hry, spolehlivost a použití antikoncepce, polohy při pohlavním styku a podobně. Většinu těchto informací získávají od kamarádů, z různých časopisů či na internetu. Na toto období navazuje etapa zamilovanosti a lásky, vztahy jsou ustálené a hluboké a nezřídka záměrem trvalého vztahu a založení rodiny.

Obecně lze říci, že „již před nástupem puberty by dítě mělo mít dostatečné vědomosti o anatomii a fyziologii pohlavních orgánů, o psychických i fyzických projevech spojených s dospíváním, o početí, těhotenství a porodu a o základních pojmech fyziologie a psychologie pohlavního života.“ (Šilerová, 2003, s. 56.)

3.6 Manželství

*Manželství je zákonný svazek uzavřený mezi mužem a ženou, většinou za účelem založení rodiny a z lásky. Jde-li o zákonné a zvykové společenství dvou lidí, zpravidla je nazýváno monogamním manželstvím, pokud je ve svazku více manželek či více manželů, hovoří se o manželství polygamním. V západním světě je běžné uzavírat monogamní svazek mezi mužem a ženou. V některých zemích jsou zákonem povolena uzavírání manželství mezi dvěma ženami či dvěma muži, je tak homosexuálním párům zajištěna zákonná ochrana i tzv. tradiční forma soužití.**

Jaká byla cesta ke vzniku manželství do podoby, která je dnes známá? Formy manželství jsou v různých částech světa rozdílné, vždy závisí na dané civilizaci, její kultuře, tradici, zvycích a dalších faktorech.

Lidé v pravěku žili v hordách, kmenech, kde se spolu všichni pářili. Postupně byl ale zakázán styk mezi příbuznými, ovšem nikdo přesně neví proč a kdy se tak stalo, patrně to byla evoluční nutnost pro zachování lidstva. Zákaz páření mezi rodiči a dětmi, mezi sourozenci a jinými příbuznými měl velký dopad na rozvoj lidstva. Hledání nových partnerů mimo svou hordu znamenalo objevení nových krajů, prostředí, nutnost orientovat

* Zákon o registrovaném partnerství začal v České republice platit od 1. 6. 2006.

se podle stop v zemi a podle oblohy, nacházet novou potravu a potýkat se s dosud neznámými věcmi, což mělo za následek rozvoj inteligence a nezávislosti.

Postupně se objevila monogamie, kdy už žena a muž trávili určitou dobu společně, ale zdaleka nelze ještě hovořit o manželství dnešní podoby. Rodiny žily pohromadě, více párů vychovávalo své děti pod jednou střechou a i „mimomanželské styky“ byly běžné.

Ve starém Řecku a Římě již existovala monogamie, která znamenala manželství muže s jednou ženou po celý jejich život. Toto manželství bylo vytvořeno na „popud“ či přání mužů. Smí se to tak říci, neboť manželství je jistým garantem muži, že se jeho žena zdrží mimomanželských styků a on si tak bude jist svým otcovstvím. Jak říká Borneman: „Důvod, proč takové manželství požadoval jen muž a ne žena, byl jednoduchý: jen tak mohl muž doufat, že děti jeho ženy jsou i jeho vlastními. Naproti tomu žena vždy věděla, které dítě je její, a proto neměla žádný důvod požadovat výlučné vlastnění manželského partnera.“ (Borneman, 1994, s. 275.)

Připuštění ženy do mužova rodu mělo samozřejmě i hospodářský motiv. Žena nemohla být bez povolení svého poručníka (většinou jím byl otec, v případě jeho smrti nejbližší mužský příbuzný) provdána. „Že Řekové v 7. stol př. n. l. považovali ženy zcela za osobní vlastnictví, plyne i z dobře míněných slov Hésidových: „Dobrá žena je cenné vlastnictví.“ (Borneman, 1994, s. 277.) Účelem manželství nebylo hledání vhodného partnera, nýbrž určení věna. Žena se nestala sňatkem svému muži rovna, ale byla mu poddána.* Mohla si na muže stěžovat jen v jediném případě, a to když neplnil státní povinnost „plodit děti“.

Celá doba středověku je silně vázána na rodinu. Křesťanství dalo manželství punc svátosti, sňatek byl uzavírán jen před Bohem, ze svobodné vůle obou partnerů, obřad probíhal podle přísné liturgie. Manželský svazek byl natolik posvátný, že byl, až na malé výjimky, nezvratitelný. V manželství se oba partneři museli řídit přísnými pravidly, která byla církví jasně formulována.

V dnešní době vstupuje do svazku manželského stále většina lidí, ať už je to z rozumu, nebo z lásky, manželství zůstává spojením muže a ženy, pod záštitou státu. Bohužel řeč statistik je ne příliš příznivá, jedná-li se o manželské svazky. Stále častější rozvody, rozpadlá manželství, násilí v rodině, soudní „tahanice“ o děti, to vše je dennodenním chlebem soudů. Proč tomu tak je? Zamyslet se nad příčinami krize manželství nebude zcela složité. Lidé pociťují větší svobodu, mají otevřené možnosti jak svůj život naplnit, jak sestavit životní priority. Ženy už nejsou jen majetkem mužů, ale mají svá práva, kterých,

* V ČR platí Zákon o rodině, který také řeší téma manželství, zmiňuje právo volby na přijetí či ponechání svého příjmení. Tradičně žena přebírá mužovo jméno, opět na důkaz poddanosti, stává se „paní svého pána“.

aspoň některé, využívají. Typický model manželství, kdy muž odchází ráno za prací a žena zůstává doma s dětmi, už není jediným. Ženy chtějí pracovat, budovat kariéru, uplatnit se ve společnosti, uskutečnit svůj sen o emancipaci. Jisté uvolnění v klasických partnerských rolích sebou přináší i uvolnění ve vztazích. Žena už nemusí podřizovat svůj život muži, ale je to ona sama, kdo rozhoduje, zda bude mít děti, nebo ne, zda bude chodit do práce, nebo ne, zda bude celý život s jedním mužem, nebo ne. Častá promiskuita mužů v manželstvích mohla také přispět k uvolnění atmosféry, neboť ženy již nemusí nevěru mlčky snášet a tolerovat, ale mohou využít svého práva nechat se soudně rozvést. Časté neshody v mladých manželstvích, uzavřených většinou ve fázi intenzivní zamilovanosti, mnozí neřeší společnou komunikací a tolerancí, nýbrž dají přednost rozvodu a osamostatnění se. Toto řešení se nemusí jevit jako ideální, ale rozhodně existují případy, kdy je rozvod jediným řešením, má-li se předejít vraždě jednoho z partnerů, ke které, ne vždy zcela evidentně, vztah směřuje.

Lidé se milují i nenávidí. To, že se dva lidé rozhodnou strávit společně své životy, nemusí zcela jistě vést k manželství. Lidé spolu mohou žít, aniž by byli oddáni a stále častěji se tato forma stává využívanou a tolerovanou ve společnosti. Samozřejmě ne všichni lidé jsou „stvořeni“ pro partnerský život a ne všichni pro manželství. Doba, kdy svobodní lidé byli lidmi podezřelými, je naštěstí překonána a každý se smí svobodně rozhodnout, která varianta je pro jeho život nejlepší.

3.6.1 Představy (nejen mladých) o manželství

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, se otázkou manželství a sňatků zabývá ve svých pravidelných výzkumech. V roce 2007 byla svobodným, rozvedeným a ovdovělým pokládána otázka, zda plánují v budoucnu uzavřít sňatek. „Podle získaných vyjádření téměř dvě pětiny z nich chtějí v budoucnu vstoupit do manželství (39 %), ovšem na druhé straně negativní odpověď uvedlo v této souvislosti 35 % osob. Poměrně významný podíl též tvoří lidé, kteří neví, jak se k této životní události postavit (26 %).“ (CVVM, 2007.) Z hlediska časového vývoje vyplývá, že klesají podíly osob zastávajících vyhraněný postoj ve prospěch nerozhodnutých. Dále se ve zprávě lze dočíst, že častěji plánují vstup do manželství mladí lidé do 29 let než osoby starší 45 let. Ženy jsou ve svých tvrzeních rozhodnější než muži, kteří častěji neví, zda do manželství vstoupí. Lidé, kteří svou životní úroveň hodnotí jako dobrou, chtějí uskutečnit manželství častěji než lidé, kteří svou životní úroveň hodnotí jako špatnou.

Nejčastějším důvodem pro vstup do manželství bývá „kvůli dětem, založení rodiny“, dále jako „nutnost, norma“, nebo pro „klid, jistotu, spokojenost“. Nejčastějšími důvody proč nevstoupit do manželství byl „věk, špatný zdravotní stav“, mnozí si chtějí uchovat „svobodu“, nebo mají „špatnou zkušenost“ z dřívějších manželství.

Podle Českého statistického úřadu (2006) se z dlouhodobého hlediska sňatečnost jeví jako nízká. Bezprostřední příčinu vidí ve změně populačního klimatu, zejména odkládání sňatků a porodů do vyššího věku a tendence omezování počtu dětí v rodině. Průměrný věk, podle statistik v roce 2005, byl u nevěsty 28,1 let a průměrný věk ženicha byl 30,7 let. Jak je možno vidět, lidé vstupují do manželství v pozdějším věku v porovnání se zvyklostmi minulých let. Průměrný věk matek při porodu do roku 2005 vzrostl na hodnotu 28,6 let, při narození prvního dítěte na 26,6 let. Zvyšoval se také počet dětí narozených mimo manželský svazek. V roce 2005 byl o polovinu vyšší než v roce 2001, ale počet dětí narozených vdaným ženám se téměř nezměnil.

Jaký názor má dnešní mladá generace na manželství a rodičovství? Chtějí zakládat rodiny a mít děti? Je možno konstatovat, že od politického převratu v roce 1989 se radikálně změnilo myšlení a chování obyvatelstva. Změny, které probíhaly v západních zemích po dobu okolo dvaceti let, byly v ČR prožity během několika let. M. Kučera ve svém příspěvku tyto změny vyjmenovává: „Značně se snížila sňatečnost jako výraz odkládání vstupu do manželství do vyššího věku, poté následoval logický pokles porodnosti, a to na úroveň u nás ještě nikdy nezaznamenanou, ...mění se postavení manželství, rodiny a zvláště dětí v pořadí životních plánů.“ (Fialová a kol, 2000, s. 135.) Větší možnosti rozvoje mladých lidí a uplatnění jejich zájmů vedou k rozšíření nároků na partnera, zvyšuje se věk uzavírání sňatků a narození dětí. Podle průzkumů je zřejmé, že za změnami porodnosti a sňatečnosti stojí mimo jiné i ekonomické faktory. Finanční nedostupnost bytů pro mladá manželství, vzestup životních nákladů po narození dítěte a rostoucí nezaměstnanost jsou třemi hlavními důvody, proč dnes mladí lidé rodičovství a manželství odkládají do pozdějšího věku.

Rodina a manželství však neztrácejí na svém významu a hodnotě. Mladí lidé si plně uvědomují funkci rodiny, rodinného zázemí, manželství a potomků, ale je to právě ekonomická situace, která převážně vzdělanějším lidem nedovolí přivést dítě na svět. Zodpovědnost, kterou na sebe rodiče příchodem dítěte berou, si mladí uvědomují, proto raději vyčkávají na vhodnější situaci bytovou či ekonomickou.

„Podíly mladých lidí, kteří chtějí žít trvale „bez oddacího listu“, a podobně i podíly těch, kteří chtějí zůstat sami bez stálého partnera, zůstávají podle výsledků průzkumu nízké.“

(Fialová a kol., 2000, s. 136.) Vyplývá tedy, že mladí lidé nepovažují manželství za zbytečnou instituci a že by rádi v budoucnu do takového svazku vstoupili.

4. CÍRKEV A SEXUALITA

Křesťanské náboženství zahrnuje mnoho typů církví, některé jsou ve svých názorech na sexualitu velmi ortodoxní, jiné jsou liberální. Římskokatolická církev je se svými dogmaty stále častěji konfrontována s aktuálními tématy dnešní doby, přičemž v oblasti partnerských vztahů a sexuality zastává názory velmi striktní a specificky vyhraněné. Nechvalně známá jsou stanoviska katolické církve k homosexualitě, předmanželskému sexu, potratům, antikoncepci, pornografii a jiným, za něž církev sklízí místy oprávněnou kritiku ze stran laiků i odborníků. Postoje jednotlivých věřících mohou být odlišné podle typu církve, sociálního, společenského a kulturního prostředí, výchovy a vlastních zkušeností.

Jedním z nejkontroverznějších témat je homosexualita. Přestože je všeobecná veřejnost díky lékařské, genderové a jiné osvětě stále více tolerantnější k homosexuální menšině, v církvi je stále homosexuální chování bráno jako nemoc, cosi ďábelského a hříšného. Pojetí lidské sexuality jako zvrhlosti a hříšnosti je církvi velmi blízké a vychází z její staleté tradice. Řešení složitých lidských osudů z pohledu církve je častým tématem spisovatelů i filmových tvůrců.[•]

M. Lenderová shrnuje postoj církve k těmto oblastem takto: „*Především je nutné si uvědomit, že postoj církve k sexualitě byl zcela záporný, nadlouho poznamenaný učením církevních otců o ženě jako tvoru méněcenném, která je navíc bytostí posedlou sexem.*“ (Lednerová, 1999, s. 96.) V praxi církev uznávala sexuální styk jen za účelem rozmnožování, a to za velmi přísných pravidel. Jaká byla nařízení a omezení?

„Stručně řečeno, církev tolerovala toliko manželskou soulož, končící vstříknutím spermatu do lůna ženy, a to v jediné dovolené poloze – všechny ostatní praktiky byly považovány za hříšné. Toto přesvědčení je patrné ještě z církevních pramenů prvních let dvacátého století. Za porušení výše uvedených příkázání byly považovány:

[•] Příkladem může být známá Diderotova kniha Jeptiška.

*Z filmové tvorby například irský film *Magdalene Sisters*, který byl uveden na trh v roce 2002. Byl natočen podle skutečných událostí, které se staly v devadesátých letech v Irsku mladým ženám, které byly společností odsouzeny, doslova „ukamenovány“ za to, že se dopustily pohlavního styku před svatbou, nebo „se na muže jen usmály“. Vlastní rodiče přivázeli své dcery do míst kláštera, vězení, kde už byly navždy odsouzeny k těžkým pracem, aniž by se kdokoli pozastavil nad tím, že tyto mladé ženy byly většinou znásilněny někým z rodiny. Je to velmi poučný film, který napraskává tvrdou skořápku puritánského způsobu života a myšlení mnohých lidí.*

1. *trvající pohled nečistý*
2. *laskání u nesezdaných vůbec, u manželů tehdy, pokud je jeho cílem jen tělesná rozkoš*
3. *smyslné objímání*
4. *dotýkání*
5. *chlípnost*
6. *soulož dvou svobodných*
7. *znásilnění*
8. *nevěra*
9. *incest*
10. *styk s osobou posvěcenou*
11. *sodomie nedokonalá (mezi osobami různého pohlaví způsobem nepřirozeným), sodomie dokonalá (mezi osobami stejného pohlaví)*
12. *onanismus*
13. *pohlavní styk se zvířaty*
14. *únos.*“

(Lenderová, 1999, s. 96- 97.)

Postoje a reakce na aktuální témata mládeže církev často prezentuje ve svých společenstvích, která mladí lidé navštěvují, ale také v časopisech zaměřených na mladé čtenáře i jejich rodiče. Častými tématy jsou partnerské vztahy, sexualita, manželství a rodina. Postoj církve k zásadním otázkám se téměř nezměnil. Žena je stále vnímána jako cosi podřadného muži, křesťanský model vnímá ženu jako pečovatelku o domácnost, děti a manžela, kterého musí poslouchat a opečovávat. Přitom není kladen důraz na osobní svobodu ženy, její nároky a potřeby, prosazení a zrovnoprávnění. Pro křesťana je jasným údělem ženy mít děti a starat se o rodinu. Nemanželský sex je špatná věc, tělesná rozkoš taktéž, lidé by se měli stydět za svou nahotu a intimní chvíle by měli prožívat jen za účelem plození dětí a jen se svým sezdaným partnerem. Největší prioritou je manželství, zákonný svazek, který církev uznává jako jediný možný v soužití dvou lidí. Křesťanské náboženství pokládá rodinu za jednu z největších hodnot a rodičovství za poslání, ke kterému povolal Bůh. Církev je zásadně proti antikoncepci a potratům, které považuje za vraždu člověka, čili smrtelný hřích.

Snad největším protestujícím proti potratům v České republice je kněz pravoslavné církve Libor Halík, který stojí téměř každý den dvě hodiny před porodnicí na Obilném trhu v Brně, čte žalmy a na sobě má manifestační plakát lidského plodu s nápisem „Nezabiješ!“^{*}

Církev se snaží působit na mladou populaci a tomu přizpůsobuje i svou cestu k ní. Tématům mezilidských vztahů se věnují například křesťanské časopisy *Ethos* v České republice a *Čajka* na Slovensku, které jsou jistými „konkurenty“ časopisům komerčních typů jako např. *Dívka* či *Bravo Girl!* .

Časopis *Ethos*, který má i svou internetovou podobu^{**}, je současným křesťanským rodinným časopisem. Zabývá se, mimo jiné, výchovou dětí, partnerskými vztahy, řeší například otázku manželství, předmanželského sexu a lásky. Vybrala jsem tři příklady, které zde, pro lepší představy o obsahu časopisu, uvádím:

- „Žádná žena není schopna muže uspokojit, dát mu to, co hledá, co potřebuje.“
- „Když si krásu své sexuality zničíš ve vztazích před manželstvím, nediv se, že pak sexualita v manželství neuspokojuje.“
- „A právě žena nedokáže oddělit sexualitu od lásky. Její potřeba něžnosti je širší než u muže, týká se celého člověka, celého těla a celé duše. Proto se muž musí učit vyhovět této potřebě, pokud má dojít ke šťastnému partnerskému vztahu. Žádná žena nebude chtít odejít z manželství, pokud ji muž bude všestranně a celou milovat.“

Není ani tak důležité, zda jsou výroky vytrženy z kontextu, neboť i samotné dávají smysl a přesně vystihují postoj některých křesťanů. Nesnažím se zde kritizovat církev za její učení a názory, jen chci čtenáři přiblížit jak rezervované a zastaralé je vnímání a postoj církve k rolím muže a ženy v současném světě. Hlavní důraz je kladen na rodinu, společné soužití manželů, věrnost a samozřejmě víru v Boha.

Slovenský časopis *Čajka* píše o vztazích děvčat a chlapců z křesťanského hlediska. Výzkum Morvayové a Plichtové (2004) se zabýval rodovou identitou děvčat a mediálním diskurzem. Šetření ukázalo, že mezi hlavními tématy tohoto časopisu byly „*vztahy s chlapci, ženská a mužská rola (poslanie) a postoj k sexuálnemu správaniu dospievajúcich*“ (Morvayová, Plichtová, 2004, s. 19.) O vztazích dospívajících píše *Čajka* v souvislosti s posláním muže a ženy zdůrazňuje přípravu na manželství a rodičovství. Nevyhýbá se ani tématu „sex“, ale „*vyjadruje len svoj hodnotiaci postoj k sexuálnemu*

^{*} Postoje a názory na potraty nejen tohoto kontraverzního kněze zajímavě zpracoval F. Remunda ve svém filmovém dokumentu - *Pulec, králík a Duch svatý*.

^{**} www.ethos.cz.

správaniu. Ostro kritizuje predmanželský sex a sexuálny život dospievajúcich. Apeluje na zachovanie panenstva až do svadby a uverejňuje „varovné“ svedectvá dievčat, ktoré boli veľmi nešťastné z porušenia tohto prikázania.“ (Morvayová, Plichtová, 2004, s. 19-20.)

Čajka děvčatům často radí, jaké by měly být, „maluje“ jakýsi obraz ideálního křesťanského děvčete. Mladá dívka by měla být milá, vždy dobře naladěná, tichá, mlčenlivá, nenápadná, dobrá posluchačka, nenáročná, skromná, vděčná za trochu pozornosti, kterou jí chlapec projeví tím, že jí povídá o sobě. Měla by vzbuzovat dojem slabosti, zranitelnosti a potřeby mužské ochrany. Vždy by se měla podřizovat rozhodnutím muže. Měla by svému muži odpouštět, povzbuzovat ho, chválit za každý jeho úspěch a zároveň mu k realizaci jeho úspěchů dopomáhat, protože *„Ked' raste on, v skrytosti rastieš s ním.“* (Morvayová, Plichtová, 2004, s. 28.)

Vyrovnat se s nástrahami dnešní doby není pro církve zcela jednoduché, často dochází k protirečení a zmateným myšlenkám. Stvořil Bůh lidské tělo, aby ho církve později zavrhl a proklela? Tato otázka je nad rámec tohoto tématu, spíše mě ale zajímá otázka, zda církve může pomoci společnosti a přispět svým učením v sexuální výchově. Moje odpověď zní ano, ale jen pokud nalezne cestu k zastavení pošpiňování feminity a tělesnosti.

Praktická část

1. Záměr a cíle výzkumu

Záměrem mého výzkumu bylo poodhalit specifika sexuální výchovy v prostředí rodinném a školním. Zajímaly mě názory mladých lidí na oblast rodinnou a partnerskou. Záměrem nebylo dozvědět se nejrůznější intimnosti z rodinného života, ale podívat se na sexuální výchovu komplexněji, s ohledem na pohlaví, aktuální věk respondentů, jejich rodinnou situaci a zkušenosti.

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaká je současná situace sexuální výchovy v rodinách, ve škole a jaké zkušenosti, názory a postoje dnešní mladí lidé zastávají nejen v oblasti sexuální, ale také v oblasti rodinné a partnerské.

Oblastí rodinnou se zabývají první otázky dotazníku. Zda studenti žijí v úplných či neúplných rodinách. Zjišťuji, jaká „nálada“ panuje v rodinách, zda je pro respondenty rodina důležitá a co pro ně rodina znamená. Ptám se, za jaké by označili vztahy ve své rodině. Zda by chtěli v budoucnosti založit vlastní rodinu, zda by také chtěli své děti vychovávat podobným způsobem, jaký zažili doma od rodičů.

Cílem bylo také zjistit, jak se k sobě navzájem doma rodiče chovají, jaký příklad dávají svým dětem. Zajímalo mě také, jestli si v rodině o sexualitě a partnerských vztazích společně povídají, jaké jsou postoje rodičů vůči partnerům svých dětí a zda s nimi rodiče sdílejí své osobní partnerské zážitky.

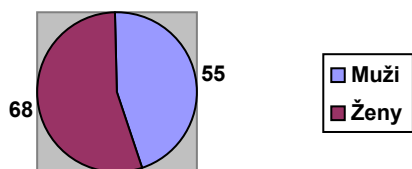
V dotazníku jsou také otázky zaměřující se na sexuální život mladých lidí, jejich zkušenosti, jejich postoje k základním pojmům v sexuální výchově, zajímají mě také jejich požadavky na partnera, čeho si ve vztahu nejvíce cení apod.

Dalším dílčím cílem bylo zjistit zdroj informací o sexualitě mladých lidí, jakým způsobem se dovídali o této oblasti ve škole, a zda si myslí, že jsou v této oblasti dostatečně informováni.

Poslední částí dotazníku bylo hodnocení výroků, přičemž mým cílem bylo získat informace o postojích mladých lidí k závažným tématům jako manželství, role muže a ženy, ale i všeobecně rozšířeným mýtům, které se ve společnosti stále tradují.

2. Charakteristika zkoumaného vzorku

Vzhledem k tématu, kterým se zabývám, jsem k šetření zvolila skupinu studentů, kteří se, podle mě, dokáží otevřeně k dané problematice vyjádřit a předpokládám, že mnozí z nich již mají se sexualitou praktické zkušenosti. Výzkumu se zúčastnili žáci maturitních ročníků na gymnáziu. Na výzkumu se podílelo 123 studentů, z toho 68 ženského pohlaví a 55 pohlaví mužského. Věk respondentů byl nejčastěji 19 let. Průměrný věk studentů mého šetření byl 18,7 let.

Věk	18	19	20	21
Počet studentů	47	71	4	1

Graf č. I – koláčový graf zastoupení mužů a žen.

Tab. č. I – věk respondentů.

Odpovědi respondentů budou analyzovány z hlediska pohlaví. Rozdíly mezi přístupem k sexualitě u mužů a žen jsou mnohdy zřejmé. Jejich názory mohou být rozdílné a záviset na zkušenostech, rodinném a sociálním prostředí, osobnosti respondenta a dalších faktorech.

3. Průběh šetření

Výzkum jsem provedla na gymnáziu Vítězná pláň v Praze ve čtyřech třídách. Jednalo se pouze o maturitní ročníky. Šetření proběhlo po předchozí domluvě s učitelem a byl předběžně projednán s vedením školy.

Protože byly dotazníky určeny jen pro maturitní ročníky, bylo nezbytné průběh šetření dobře zorganizovat, neboť učební plán v hodinách u těchto ročníků je často velmi vytížen. Většina učitelů k průzkumu svolila, jen dva odmítli a to z důvodu nedostatku času. Z pěti tříd byli při sběru dat učitelé přítomni ve třech, z nich dva pedagogové třídu opustili. Při zadávání jsem nejprve studenty seznámila se svým záměrem, poděkovala jim za spolupráci, poprosila je o upřímnost a ujistila o anonymitě jejich odpovědí. Studentům byla dána možnost v průběhu vyplňování se kdykoli zeptat na nejasnosti, tuto mnozí využili. Pracovali soustředěně, z osobních projevů studentů při vyplňování dotazníku (šum, smích apod.) bylo možno usoudit na jejich zájem o zadané téma.

4. Metoda výzkumu

Pro zjištění názorů studentů na „aktuální situaci sexuální výchovy“, jak lze výzkum pracovně nazvat, jsem použila formu dotazníku, při jehož tvorbě jsem vycházela z poznatků načerpaných z literatury, z vlastních zkušeností a úvah i z konzultací.

Otázky byly nepřímo seřazeny podle témat – rodina, rodiče, sexuální výchova v rodině, osobní názory a zkušenosti mladých, sexuální výchova ve škole, vyjádření se k obecným výroky. Úplný text dotazníku se nachází v příloze II.

V úvodu dotazníku uvádějí studenti základní validizační informace o sobě (věk, pohlaví, stav, vyznání, v rodině původní/jiné). Dotazník obsahuje jednu otevřenou otázku (ot. č. 1), další jsou uzavřené či polouzavřené s hodnotící škálou.

Vyplňování dotazníku trvalo studentům přibližně 15 minut. Předvýzkum poukázal na nesrozumitelnost několika pojmů, což ovšem mimo jiné vypovídá o nedostatečné informovanosti v oblasti sexuální výchovy u některých jedinců.

V závěru dotazníku byl dán studentům prostor pro případné dotazy, náměty a připomínky. Z celkového počtu 123 jen 5 respondentů využilo této možnosti komentáře. Dotazovaní měli možnost psát své komentáře i do dotazníku, této možnosti také někteří využili, většinou svou odpověď doplnili vysvětlením. Návratnost dotazníků byla stoprocentní. Ze všech tříd jen jeden respondent odmítl dotazník vyplnit.

5. Formulace hypotéz

Hypotéza č. 1 – Rodina je pro mladé lidi stále důležitá, vztahy uvnitř rodiny budou spíše dobré a většina bude chtít založit v budoucnu rodinu vlastní.

Hypotéza č. 2 - Rodiče hovoří o sexualitě a partnerských vztazích se svými potomky jen zřídka. Většina dotazovaných nebude znát partnerský život rodičů *před jejich společným soužitím.*

Hypotéza č. 3 – Většina všech dotázaných již měla pohlavní styk, průměrný věk při prvním pohlavním styku se bude pohybovat okolo 18 let.

Hypotéza č. 4 – Mezi informačními zdroji v oblasti sexuality respondentů budou převládat média a kamarádi, škola nebude tak významná. Svou úroveň znalostí budou hodnotit jako dostatečnou. Většina studentů bude mít zkušenosti se sexuální výchovou jen v rámci výuky jiných školních předmětů než samotné Sexuální výchovy.

6. Zpracování dat

Vybraných 123 dotazníků bylo hodnoceno na základě pohlaví pomocí výpočetních programů Excel a SPSS 15.

Odpovědi na otevřenou otázku byly vyhodnocovány pomocí obsahové analýzy.

Závislost testovaných veličin jsem zjišťovala pomocí statistické metody X^2 (Chí kvadrátu).

7. Výsledky výzkumu a jejich interpretace

Pro větší přehlednost zde neuvádím otázky v přesném pořadí jako v dotazníku, ale spojuji tématické okruhy, které spolu souvisí. Na začátku je potřebné se seznámit se základními údaji o respondentech.

Šetření se zúčastnilo 123 studentů, 55 mužů a 68 žen, průměrný věk činil 18,6 let.*

Výzkum probíhal na střední škole typu gymnázia, kde se dal očekávat ne příliš velký počet věřících. Z celkového počtu 123 lidí se jako nevěřící označilo 97 z nich, 23 uvedlo, že jsou věřící♦ a 3 žáci otázku nezodpověděli.

* 18 let – 47 respondentů, 19 let – 71 respondentů, 20 let – 4 respondenti, 21 let – 1 respondent.

♦ Studenti, kteří zatrhlí, že jsou věřící se hlásili k vyznání: 1x muslim, 1x budhismus, 1x atheista – věřím v sám sebe, 1x ano, ale ne nábožensky, 1x ne křesťansky věřící, 1x asi ne, ale vůči jiným civilizacím se považují za křesťana, 2x agnostik, 1x víra v energii – něco nad tímto světem, 1x humanismus, 1x vyznání jógínského, 1x věřící vez vyznání, 4x katolík, 3x pouze odpověď ano, 2x pravoslavné, 2x věřící žádného oficiálního náboženství.

8. Rodina

Typ rodiny

Pro výzkum bylo důležité vědět, kolik studentů a studentek pochází z úplných a kolik z rozvedených nebo neúplných rodin.

Variantu „jiná možnost“ zvolilo 9 respondentů, u níž nejčastější variatou bylo úmrtí otce v rodině (6x)*.

V rodině	Muži		Ženy		Výpočet chí kvadrát	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
Původní	40	72,7	51	75	0,082	-
Rozvedené	11	20	12	17,6	0,111	-
Jiná možnost	4	7,3	5	7,4	-	-
Celkem	55	100	68	100		

Tab. č. II – zastoupení typů rodin u mužů a žen.

Jak je z tabulky patrné, odchylky mezi muži a ženami nejsou významné. Tento faktor tedy není závislý na pohlaví.

8.1.1 Důležitost rodiny

Dotazovaní odpovídali na otázku, zda je pro ně rodina důležitá. Svůj souhlas či nesouhlas měli slovně zdůvodnit. Tato otázka je jedinou otevřenou v celém dotazníku. Z celkového počtu 123 lidí nezodpověděli tuto otázku 2 respondenti.

Odpovědi lze rozdělit do tří skupin – na ty, kteří dali najevo jednoznačný souhlas, dále na ty, pro které je rodina důležitá, a na ty respondenty, kteří s důležitostí rodiny nesouhlasí. Největší skupinu tvoří odpovědi „ano“, pro 110 respondentů je rodina velmi důležitá. Jen 11 odpovědí se liší a jen 2 z tohoto počtu vyjádřili nesouhlas. Uvádím zde odpovědi menšinové skupiny jedenácti studentů (viz níže).

Z většinové skupiny dotazovaných, kteří si rodiny váží, odpovídali někteří stručně – třeba jen *ano, je velmi důležitá*, často se vyskytovala jen „hesla“ jako *důvěra, opora*,

* 1. Vlastní otec zesnul, vychoval mě s matkou otec nevlastní. 2. Otec zemřel, matka žije s přítelem a já s nimi. 3. Rodiče žijí odděleně, nejsou však rozvedeni. 4. Otec mrtev, žiji s matkou. 5. Otec zemřel, nevlastní otec od dětství. 6. Táta zemřel, máma má nového partnera. 7. Žiji sama. 8. Otec zemřel. 9. Jen s otcem.

zázemí. Rozvitější odpovědi jsou většinou kladným shrnutím, co jim rodina přináší, jaké vztahy jsou u nich doma, jak se mají rádi, jak si pomáhají, jakou jistotu znamená rodina, kam se mohou vždy vracet a kde nacházejí útěchu a pochopení, pomoc i cenné rady. Uvědomovali si finanční i citovou podporu rodičů. Nejčastěji se vyskytujícími komentáři jsou: *zázemí* – celkem slovo uvedlo 52 dotázaných, výrazy *opora* a *podpora* se vyskytovaly celkem 35x, dále často uváděli *pocit jistoty* – 21x, *láska*, *bezpečí*, *důvěra*, *finanční podpora*, *pomoc*, *místo, kam se vracet, domov*.

Ne všechny odpovědi menšinové skupiny vyjadřují záporné hodnocení rodin, jde spíše o individuální problémy v rodinách, které pravděpodobně znemožnily respondentům uvést jednoznačný souhlas. Pro lepší názornost zde cituji všechny nejednoznačné názory respondentů:

- *Spíše ne, z mé rodiny je pro mě důležitý jen bratr a babička. Zbylí členové už mou důvěru ztratili a nejsou pro mě důležití.*
- *Ne, po rozvodu a poté, co rodiče bydlí odděleně už rodina není co bývala.*
- *Ano – protože zatím studuju a tudíž nejsem schopná se o sebe finančně postarat. Z citové stránky je pro mě (nebo spíš bude) důležitá má vlastní budoucí rodina.*
- *Rodinu jako důležitou chápu, protože díky ní mám své morální standardy, které považuji (patrně díky nim samým) za správné. Vážím si svého staršího bratra, protože jsem mnoho zálib převzal od něj. Ctít své rodiče mi moc nejde, ale někdy se snažím, čistě z principu.*
- *Rodinu mám spjatou s domovem, takže důležitá je, ale její význam se pro mě poněkud stírá s místem, kde žiji.*
- *Záleží na interpretaci výrazu „rodina“. Pokud mi vy vysvětlíte, co je podle vás rodina, řeknu vám, jestli je pro mne důležitá.*
- *Jo celkem jo, ale jsem rád, když je doma klid. Myslím, že mi dávají pocit, že se mám na koho obrátit.*
- *Asi je.*
- *Ano, z důvodu mojí finanční závistlosti jako student, kvůli určitým vztahům, zatím zázemí v podobě možnosti bydlení...*
- *Rodina je pro mě dost důležitá, protože žijeme 4 v malém bytě (a moc jiných příbuzných nemám), takže jsou vazby, tak nějak nuceně silné. Až moc.*
- *Asi ano, ale spíš kvůli možnosti kde žít než kvůli nějakému rodinnému zázemí.*

8.1.2 Vztahy v rodině

Na otázku související s rodinnými vztahy (otázka č. 4) „Jaké jsou vztahy ve vaší rodině?“ studenti volili ze škály odpovědí: „rozhodně dobré“, „spíše dobré“, „ani dobré ani špatné“, „spíše špatné“ a „rozhodně špatné“. Převážná většina studentů odpověděla „rozhodně dobré“ nebo „spíše dobré“, což je pozitivní zpráva. Lze se domnívat, že vztahy v rodině ovlivňují postoj respondentů v otázce důležitosti rodiny jako instituce. Pokud jsou vztahy dobré, chápání rodiny jako dobré se dá očekávat, dotázaní si rodinného zázemí váží a jsou v něm spokojeni.

Z celkového počtu 123 respondentů odpověděli na tuto otázku všichni, z toho jako „rozhodně dobré“ označilo vztahy 45 lidí neboli 36,6 %, jako „spíše dobré“ 50 lidí, což je 40,7 %, „ani dobré ani špatné“ zvolilo 18 lidí, čili 14,6 %, „spíše špatné“ vztahy uvádí 9 dotázaných neboli 7,3 % a jako „rozhodně špatné“ byly vztahy v jednom případě, tedy 0,8 %.

Tabulka č. III udává počty i procentuální vyjádření ke vztahům v rodině mužů a žen. Z výsledku vychází, že vztahy v rodině nejsou podmíněny pohlavím. Odpovědi chlapců a dívek se výrazně neliší. Můžeme spekulovat o skutečnosti, že dotazovaní studenti byli gymnazisté, tedy většina rodičů by měla mít vyšší vzdělání. Dalším faktorem, který kladně ovlivňuje rodinné vztahy, je pozitivní zastoupení původních rodin (necelých 74 %). U rozvedených nebo jiných typů rodin, kterých je ve výzkumu menšina (necelých 24 %), je větší riziko častějších konfliktů, hádek a problémů. Je zřejmé, že hojněji je zastoupena odpověď „spíše dobré“ než „rozhodně dobré“, podle mého názoru je to proto, že vztahy v rodinách jsou většinou dobré, ale občas se mohou vyskytnout neshody, nedorozumění, stres, podrážděnost u jednotlivých členů, a ne vždy je ochota na obou stranách udělat kompromis, být tolerantnější, vnímavější k ostatním apod. Respondenti tyto jevy jistě citlivě vnímají, což se ukázalo v hodnocení kladném i záporném.

Vztahy ve Vaší rodině jsou:	Muži		Ženy	
	N	%	N	%
Rozhodně dobré	20	36,4	25	36,8
Spíše dobré	24	43,6	26	38,2
Ani dobré ani špatné	5	9,1	13	19,1
Spíše špatné	6	10,9	3	4,4
Rozhodně špatné	0	0	1	1,5
Celkem	55	100	68	100

Tab. č. III – vztahy v rodině u mužů a žen, v počtu N i v procentech.

8.2 Rodina a představy o budoucnosti

Do této podkapitoly zařazují dvě otázky orientující se na budoucnost respondentů. V obou případech je pozornost zaměřena na rodinu – první otázka zjišťuje, zda chtějí rodinu v budoucnosti založit a druhá otázka sleduje, zda chtějí vychovávat své děti stejně, jako jejich rodiče. Obě otázky souvisí s kapitolou o rodině – typu, vztazích a důležitosti.

8.2.1 Založit rodinu?

V současnosti je ve společnosti diskutovanou otázkou zakládání rodin. Je obecně známo, že od devadesátých let 20. století je nastolen trend, kdy mladí lidé neuzavírají manželství a nezakládají rodiny v tak mladém věku, jako v minulém komunistickém režimu. Stále více dětí se rodí mimo manželství, což ovšem neznamená, že by děti vyrůstaly bez jednoho z rodičů. Rodina nadále zůstává základní složkou společnosti a pro mnoho lidí je tou nejdůležitější v osobním životě. Zajímalo mě, zda dnešní mladí lidé budou chtít rodiny zakládat. Možnosti odpovědí byly tři – Ano, Ne, Nevím. Z počtu 123 lidí odpověděli všichni dotázaní. „Ano“ odpovědělo 113 lidí (91,8 %) , „ne“ řekli 3 (2,4 %) a zbylých 7 dotázaných (5,7 %) zatím „neví“, není rozhodnuto.

Tabulka číslo IV znázorňuje rozdíly mezi muži a ženami, jejich počty a procentuální vyjádření otázky k založení vlastní rodiny. Ve skupině mužů i žen shodně přes 90 % respondentů by chtělo rodinu v budoucnosti založit. Naopak kolem 2 % lidí se vyjádřilo proti zakládání rodiny. Nerozhodnuto zůstalo více mužů (přes 7 %) než žen (přes 4 %), ale tento rozdíl není statisticky významný.

Chcete založit někdy vlastní rodinu?	Muži		Ženy		Výpočet chí kvadrát	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
Ano	50	90,9	63	92,7	0,123	-
Ne	1	1,8	2	2,9	0,161	-
Nevím	4	7,3	3	4,4	0,464	-
Celkem	55	100	68	100		

Tab. č. IV – zájem o založení vlastní rodiny.

Na první pohled je zřejmé, že mladí lidé chtějí rodiny v budoucnosti zakládat. Tento závěr lze porovnat s dalšími výzkumy, např. Fialová a kol. (2000, s. 80): „Z celkových

výsledků se zdá, že mladí lidé považují děti za přirozenou součást svého života. Naprostá většina počítá s tím, že děti mít bude, počet plánovaně bezdětných je zanedbatelný.“

Hlavními důvody, proč dnešní mladí lidé odkládají zakládání rodin do pozdějšího věku, jsou ekonomické a materiální zabezpečení (bytová problematika), ukončené vzdělání, dostatečný finanční příjem a samostatnost, dostatečně dlouhá známost, jistota podpory ze strany rodičů a státu a jiné.

8.2.2 Výchova dětí

S výše uvedeným souvisí otázka, zda by respondenti chtěli své děti vychovávat stejně jako jejich rodiče (č. 9). Postoje mladých lidí k výchově potomstva se liší od postojů jejich babiček, ale i maminek. Požadavky a nároky doby se odrážejí v kultuře lidí i ve výchovných prostředcích používaných vůči dětem. Například stále více se v běžné populaci současných rodičů upouští od tělesných trestů, ve školách jsou zakázány, a o fyzických trestech doma se vedou živé diskuze.

Na otázku: „Chtěli byste své děti vychovávat stejně jako Vaši rodiče Vás?“ odpovědělo všech 123 studentů. Mohli si zvolit ze škály možností „rozhodně ano“, „spíše ano“, „něco mezi“, „spíše ne“ a „rozhodně ne“. Výsledky zde nejsou již tak jednotné, což se s přihlédnutím ke kritickému myšlení mládeže dalo očekávat. Možnost „rozhodně ano“ zvolilo 22 lidí (17,9 %), „spíše ano“ uvedlo 44 dotázaných (35,8 %), „něco mezi“ odpovědělo 23 lidí (18,7 %), „spíše ne“ jako možnost udalo 25 respondentů (20,3 %) a „rozhodně ne“ zvolilo 9 lidí (7,3 %).

Tabulkové znázornění (č. V) představuje odpovědi mužů a žen. Prostor dotazníku již neumožňoval, abych se studentů zeptala, v čem by své děti chtěli vychovávat jinak než jejich rodiče. Obecně je známo, že děti mají na výchovu rodičů kritický pohled a častým přáním a cílem rodičů je odlišit výchovu vlastních dětí od toho, co zažili od svých rodičů.

Výzkum Rašticové a Haškové na počátku 21. století se zabýval pohledy mužů a žen na různá témata. Zajímavý je jejich výsledek na otázku zda existují rozdíly naší společnosti ve výchově chlapců a dívek. „*Ačkoliv studentky i studenti shodně tvrdí, že genderové vzorce chování v jejich vlastní rodině budou jiné než v rodině jejich rodičů, v otázkách výchovy dětí v zásadě plánují kopírovat genderové stereotypy. Takže v tom, na co budou dávat mladí vysokoškoláci a vysokoškolačky akcent při výchově vlastních dětí, se v zásadě od svých rodičů lišit příliš nebudou.*“ (Rašticová, Hašková, 2002, s. 102.)

Změny ve společnosti s sebou přinášejí změny i uvnitř malých sociálních skupin – jako například v rodině. Velký důraz je kladen na zrovnoprávnění postavení obou partnerů ve společné domácnosti či rodině a s tím spojené dělení domácích prací, rovnost šancí a jiné. Již ve výše uvedeném průzkumu se touto otázkou autorky také zabývaly a zjistily tyto zajímavé výsledky:

„Kromě rozdělení práce v domácnosti se chtějí studenti a studentky v organizaci své vlastní rodiny odlišit od rodin svých rodičů také v umožnění, ale i vyžadování větší participace otců na péči a výchově svých dětí, a to především malých dětí v předškolním věku, která je stále vnímána spíše jako doména žen. Zatímco by se zhruba 2/3 studentek a téměř polovina studentů chtěla střídat v čerpání rodičovské dovolené, jejich rodiče střídavou péčí rodičů o malé děti za ideální nepovažují. V případě matek by tuto možnost uvítalo pouze 15% z nich a mezi otci zhruba 1/3.“ (Rašticová, Hašková, 2002, s.103-104.)

Chtěli byste své děti vychovávat stejně jako Vaši rodiče Vás?	Muži		Ženy	
	N	%	N	%
Rozhodně ano	6	10,9	16	23,5
Spíše ano	26	47,3	18	26,5
Něco mezi	9	16,4	14	20,6
Spíše ne	12	21,8	13	19,1
Rozhodně ne	2	3,6	7	10,3
Celkem	55	100	68	100

Tab. č. V – názory na způsob výchovy svých budoucích dětí.

Výsledek t-testu (kompletní výsledky v příloze č. III) pro zjištění rozdílu mezi muži a ženami u této otázky prokázal, že se obě skupiny ve výsledcích mezi sebou neliší. (Mean = 3,37, Std. Deviation = 1,207, Sig. = ,797.)

8.3 Rodina a sexualita

Vliv rodičů a jejich výchovy je nezpochybnitelný. Dítě velmi citlivě vnímá rodinné vztahy a všechny události pečlivě vyhodnocuje. Je žádoucí, aby si lidé, kteří chtějí založit rodinu, uvědomili, že dítě není hezkou hračkou na určitou dobu, ale vyžaduje péči, ochranu a lásku po celý život. Role rodiče není vždy jednoduchá, ale je nenahraditelná. Rodiče se, leckdy nevědomě, svým chováním stylizují do rolí, které mají děti často tendenci

napodobovat.* Mnohdy si dospělí ani neuvědomují, kolik se toho od nich dítě naučí. Nepřejímá jen modely chování, ale také slovní výrazy a obraty, sociální postoje, vztahy k menšinám a mnohé další.

Zajímala mě situace v rodinách, jak z pohledu gymnazisty hodnotí „děti“ své rodiče, jejich chování mezi sebou, ale i chování rodičů vůči jejich partnerům, zda je podporují ve vztazích, či zda si doma o sexualitě a partnerských vztazích povídají.

8.3.1 Rodič příkladem

Otázka č. 3 se zaměřovala na to, zda rodiče dávají dobrý příklad svým dětem pro jejich partnerské vztahy. Odpovědělo všech 123 respondentů. Hodnocení studentů rodičovského příkladu nevyznělo negativně, ale spíše naopak – většina respondentů si myslí, že jim rodiče dobrý příklad dávají, ale hojně se také vyskytla odpověď – „je to tak napůl“, což lze interpretovat tak, že si děti chyby svých rodičů uvědomují, možná by je nechtěly opakovat, ale zároveň jim je nechtějí vyčítat.

Dávají Vám rodiče svým chováním dobrý příklad pro Vaše partnerské vztahy?	Muži		Ženy	
	N	%	N	%
Rozhodně ano	9	16,4	8	11,8
Spíše ano	19	34,5	31	45,6
Je to tak napůl	16	29,1	18	26,4
Spíše ne	6	10,9	8	11,8
Rozhodně ne	5	9,1	3	4,4
Celkem	55	100	68	100

Tab. č. VI – chování rodičů jako vlastní příklad.

Výsledek t-testu (příloha č. III) pro zjištění rozdílu mezi muži a ženami je uveden v příloze č. III. U této otázky se obě skupiny ve výsledcích mezi sebou neliší. (Mean = 3,44, Std. Deviation = 1,072, Sig. = ,597.)

V celkovém součtu mužů a žen vychází taktéž nejvyšší hodnoty u odpovědi „spíše ano“ (50 lidí = 40,6 %) a „je to tak napůl“ (34 lidí = 27,6 %). Na třetím místě je odpověď „rozhodně ano“ (17 lidí = 13,8 %) a na posledních místech jsou varianty „spíše ne“ (14 lidí = 11,4 %) a „rozhodně ne“ (8 lidí = 6,6 %). Jedním z možných důvodů, proč respondenti

* Lidová rčení toto potvrzují: „Jaký otec takový syn“, „Jablko nepadá daleko od stromu“.

hodnotili chování svých rodičů i zápornými odpověďmi je, že rodiče se k sobě ne vždy chovají nejideálněji, možná ne tak, jak by si mladí lidé představovali sebe sama ve vztahu s milovanou osobou. Vztahy rodičů jsou často po mnohaletém vzájemném spolužití citově ochablé, vyhořelé a mnoha mladým se jeví v tzv. „zajetých kolejích“, kdy každý den žijí manželé stejně, chovají se stejně, uplatňují snad až moc každodenní stereotypy. Dotazovaní však nehodnotí své rodiče negativně a v hodnocení stále vedou klady nad zápory. K zamyšlení ale stojí, jak a jaké chování respondenti hodnotili, neboť známe i případy rodičů, kteří mnohdy vidí problém jinak. Vztahy i rodinné hodnoty jsou mezi dotazovanými převážně kladné, což potvrzuje i vyhodnocení této otázky.*

8.3.2 Chování rodičů k sobě navzájem

Další otázku (č. 5) měli vyplnit jen respondenti, kteří žijí s oběma rodiči, nebo s rodičem a jeho partnerem. Jejich úkolem bylo odhadnout, do jaké míry odpovídají výroky v tabulce vztahu mezi rodiči, nebo rodičem a partnerem, který s nimi žije v domácnosti.

Jako hodnotící výroky byly použity krátké věty popisující partnerské chování, např. jestli se spolu často smějí, zda se objímají, zda si lichotí, a podobně. Z celkového počtu 123 studentů nevyplnilo tuto otázku 20 lidí (pravděpodobně žijí jen s jedním rodičem). Hodnocení položek jsem sečetla u každé možnosti dohromady u mužů i žen, neboť mě zde zajímalo celkové hodnocení mladých lidí na chování rodičů. Z tabulky VII, je zřejmé, jaká je míra souhlasu s danými výroky. Sumární pohled ukazuje, že se rodiče respondentů k sobě chovají hezky a mají se rádi. Ne všichni se mile překvapují nebo drží za ruce, když někam jdou, ale stále hodně se jich společně doma směje a vidí se rádi, když se večer doma setkají. Rodiče poměrně značně tráví volný čas společně a často dávají jeden druhému dárky, hodně z nich má také společné koníčky a záliby. Odpověď „nevím“ byla nejvíce zastoupena u otázky „zda jsou rodiče sexuálně aktivní“, poměrně velké množství studentů se domnívalo, nebo vědělo jistě, že aktivní v této oblasti jsou, ale převážná většina nevěděla a nedokázala situaci odhadnout (jedná se o velmi osobní věc, kterou rodiče přirozeně se svými dětmi nesdílí). Kladné hodnocení převládá u rodičovské vzájemné pomoci s domácími pracemi, ale stále dost hodnot ukazuje na jisté nedostatky v rozložení prací v domácnosti.

* „Adolescenti vesměs vnímají své rodiče jako skutečně důležité osoby, které je nejvíce ovlivňují. Jinak řečeno, jejich důležitost jako referenčních osob pro sebehodnocení zůstává velmi vysoká a během dospívání se příliš nemění.“ (Macek, 2003, s. 56.)

Šetření prokázalo poměrně dobrou úroveň vztahů uvnitř rodin, ať už v hodnocení chování, nebo komunikace. Otázka na reálné chování rodičů pozitivní atmosféru v domácnostech potvrzuje, ale rozhodně stojí za úvahu počet hodnot u záporných odpovědí, který není zanedbatelný. Faktem je, že „rodiče používají jiná měřítka pro hodnocení vztahu než adolescenti. Nejsou tak kategoričtí v soudech a kvalitu vztahů si uvědomují v širších osobních souvislostech, často v kontextu vlastní krize středního věku.“ (Macek, 2003, s. 55.) Názory respondentů nesou vlastní vypovídací hodnoty pohledem mladého člověka na svět, rodinu a mezilidské vztahy a jestliže se zdají soudy příliš kritické, stojí za úvahu, proč tomu tak je. Znamená to, že si uvědomují „nedostatky“ ve vztazích svých rodičů a chtějí by je změnit?

	Rozhodně ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Rozhodně ne	Celkem
Často se společně smějí	25	53	0	22	3	103
Vzájemně se mile překvapují	1	28	6	56	12	103
Často se objímají	6	28	1	47	20	102
Tráví volný čas spolu	28	44	2	22	6	102
Jsou sexuálně aktivní	15	23	50	7	6	101
Mají společné záliby a koníčky	13	46	0	35	9	103
Pomáhají si s domácími pracemi	24	36	0	27	15	102
Dávají si dárky	36	39	0	27	1	103
Lichotí si navzájem	11	41	1	37	12	102
Často se drží za ruce, když někam jdou	10	13	4	36	40	103
Rádi se vidí, když se večer doma setkají	33	45	5	11	9	103

Tab. č. VII – počet hodnot celkem u mužů a žen.

8.3.3 Komunikace v rodině

Komunikace mezi rodiči a dětmi je velmi důležitou součástí výchovy, je také základem dobrých vztahů uvnitř rodiny, a to už od narození.^{*} Vzájemná komunikace přispívá k lepší rodinné atmosféře a spolu s jinými faktory dělá domov bezpečným místem, kam smí dítě přijít požádat o radu, popovídat si o problémech a starostech, svěřit se s vážnou situací apod. Je důležité, aby dítě necítilo odpor, nechut' a nezájem rodičů o jeho starosti a vnímání světa, neboť důvěra se může narušit a dítě s rodiči může přestat komunikovat, často začne vyhledávat jiné zdroje pochopení a důvěry, což může mít neblahé následky, jak pro dítě, tak pro společnost.^{**}

Další otázka (č. 6) se zaměřuje na vzájemnou komunikaci rodičů s potomky o partnerských vztazích a sexualitě. Respondenti odpovídali, jak často si s rodiči o těchto tématech spolu povídají. Tabulka číslo VIII udává počty odpovědí u mužů a žen i jejich procentuální vyjádření. Jak lze vypočítat z výsledků, komunikace mezi rodiči a jejich potomky není v sexuální výchově dostatečná.

U Vás v rodině si o sexualitě a partnerských vztazích povídáte:	Muži		Ženy	
	N	%	N	%
Velmi často	1	1,8	2	2,9
Často	4	7,3	11	16,2
Občas	12	21,8	22	32,4
Zřídka	28	50,9	24	35,3
Nikdy	10	18,2	9	13,2
Celkem	55	100	68	100

Tab. č. VIII – komunikace v rodině o sexualitě a partnerských vztazích

Procentuální vyjádření mužů a žen na tuto otázku dokládá, že rodiče dostatečně nekomunikují se svými dětmi o závažných tématech, jako jsou partnerské vztahy a sexualita. Pozitivní zprávou mohou být četné odpovědi studentů „často“ a „občas“. Z předchozích otázek dotazníku můžeme odvodit, že rodiče mají ve většině případů dobrý vztah se svými dětmi, což jistě přispívá k lepší komunikaci mezi členy. Z celkového počtu 123 lidí odpověděli na otázku všichni, přičemž nejvíce byla zastoupena odpověď „zřídka“ – 52 lidí (42,3 %), „občas“ – 34 lidí (27,6 %), třetí místo zaujímá odpověď „nikdy“ – 19

^{*} Komunikace otce s dítětem v prvních fázích života se stává více propagovanou a častěji realizovanou.

^{**} Hrozí zde riziko závislosti na návykových látkách, páchaní kriminálních činů a jiné antisociální chování.

lidí (15,5 %), „často“ odpovědělo 15 lidí (12,2 %) a „velmi často“ jen 3 respondenti (2,4 %).

Výsledek t-testu (příloha č. III) ukázal, že je rozdíl mezi muži a ženami na 5 % hladině významnosti. Častěji doma na téma partnerských vztahů komunikují s rodiči ženy než muži. (Mean = 2,44, Std. Deviation = ,976, Sig = ,038.)

Průzkum Šilerové (2001), který byl zaměřen na sexuální výchovu a komunikaci v rodině, byl prováděn v České republice na vzorku 800 lidí ve věku převážně 17-18 let, přinesl několik zajímavých zjištění, když potvrzují význam rodinné sexuální výchovy. Z výzkumu mimo jiné vyplynulo, *„že mladí lidé si přejí dozvídat se o sexualitě a pohlavním dospívání nejvíce od partnera a od rodičů, tedy od blízkých osob, se kterými je poji hlubší citové vztahy. Spolužáci, kamarádi, literatura a média jsou sice velmi častými zdroji informací, ale nejsou zdaleka nejžádanější. Polovina dospívajících chce se svými budoucími dětmi o sexualitě a věcech s ní spojených mluvit více, než mluvili jejich rodiče s nimi.“* (Šilerová, 2003, s. 29-30.)

V mém výzkumu se již nezabývám konkrétními případy komunikace. Pro zajímavost zde proto uvedu výsledky již zmíněného průzkumu: *„Zjistíme, že nejčastějším tématem je láska a partnerské vztahy, o kterých se mluvilo ve třech čtvrtinách rodin. O pohlavním dospívání a jeho projevech se hovořilo přibližně v polovině rodin, stejně tak o antikoncepci, pohlavně přenosných chorobách a o pohlavním styku. Nejméně často se hovoří o masturbaci (onanii), o ní se někdy mluvilo jen ve 14 % rodin. Varovné je zjištění, že nebezpečí sexuálního zneužívání bylo zmíněno jen v necelé třetině rodin. Rodiče se nejvíce věnují tomu, o čem se jim nejsnáze hovoří, tedy lásce a citech, ovšem ne vždy se od nich děti dozvědí základní informace týkající se fyziologie a biologie pohlavního dospívání, početí apod.“* (Šilerová, 2003, s. 30.) Jak vidíme, stále je sexualita oblastí v rodinách opomíjenou a nedostatečně vysvětlovanou, rodiče často prožívají stud a bojí se se svými dětmi otevřeně hovořit o tématu, které je intimní, které ale může členy rodiny sblížit a může vést k prohloubení důvěry. Část rodičů si myslí, že povídáním o sexualitě svým dětem mohou uškodit, probudit v nich nezkrotnou touhu po sexu atd. Naopak *„naprostá většina mladých lidí je přesvědčena, že již ve školním věku se má mladým lidem dostávat úplných a otevřených informací o všech otázkách pohlavního života.“* (Šilerová, 2003, s. 31.)

8.3.4 Partnerský život rodičů – znáte?

Otázka související s komunikací v rodině o partnerských vztazích je, zda studenti znají milostný a partnerský život svých rodičů předtím, než spolu začali chodit. Otázka souvisí s upřímností, komunikací o sexu, otevřeností rodičů ke svým dětem. Z celkového počtu 123 studentů odpověděli na tuto otázku všichni. Nejvyšší počet odpovědí byl zaznamenán u odpovědi „spíše ne“ – 37 lidí, což je 30,1 %, na druhém místě skončila odpověď „spíše ano“ – 29 lidí = 23,6 %, dále následovala odpověď „něco mezi“ – 25 dotázaných = 20,3 %, „rozhodně ne“ zvolilo 22 dotázaných = 17,9 % a na posledním místě skončila odpověď „rozhodně ano“ u 10 lidí, což je z celkového počtu 8,1 %. Tato otázka nepřináší jednoznačnou odpověď, neboť hodnoty jsou vcelku vyrovnané. Lze se domnívat, že v rodinách nějaká komunikace o předešlých partnerských vztazích probíhá, leč možná jen formou příkladu, vysvětlení problému na své konkrétní zkušenosti. Rozhodně žáci neznají příběhy svých rodičů do podrobností. K této otázce by byla vhodná námitka, že každý člověk má svá určitá tajemství, která nesdílí s okolím, mnohdy ani nejbližší partner nezná o svém milovaném celou pravdu. Otázku jsem přesto položila, protože si myslím, že vlastní příběh by mohl vytvořit most v rodinné komunikaci o partnerství a sexualitě. Snad také může pomoci porozumět vlastní sexualitě dospívajícím vědomí, jak to v jejich letech měli s partnerskými vztahy rodiče, co prožívali společného, jaké je trápily problémy atd.

Znáte milostný a partnerský život svých rodičů předtím, než spolu začali chodit?	Muži		Ženy	
	N	%	N	%
Rozhodně ano	2	3,6	8	11,8
Spíše ano	10	18,2	19	27,9
Něco mezi	9	16,4	16	23,5
Spíše ne	17	30,9	20	29,4
Rozhodně ne	17	30,9	5	7,4
Celkem	55	100	68	100

Tab. č. IX – znalost minulých partnerských vztahů rodičů.

Provedení t-testu u této otázky (příloha III.) ukázalo, že mezi výsledky mužů a žen je významný rozdíl na 1 % hladině významnosti, který není možno připsat na vrub náhodě. (Mean = 2,74, Std. Deviation = 1,239, Sig = ,001.) Ženy znají partnerský život svých rodičů častěji než muži.

8.3.5 Podpora rodičů

Následující otázkou jsem chtěla zjistit, jaký je vztah rodičů k partnerskému životu jejich dětí, zda je podporují a povzbuzují, nebo je tomu jinak. Opět se jedná o komunikaci rodičů s dětmi, kdy děti už nejsou dětmi, ale mladými dospělými, kteří záhy začnou zakládat vlastní rodiny, vedou partnerský život a rodiče by měli umět na tuto situaci adekvátně reagovat. Zkušenost prožitku hlubokého intimního vztahu pomáhá mladému člověku se od rodičů osamostatnit a více oddělit, ačkoli ještě dlouhou dobu na rodičích zůstává závislý. Některé reakce rodičů nejsou adekvátní ke vzniklé situaci, často problém zveličují, citově dítě vydírají atd., zatímco dítě potřebuje jejich soucit, pochopení a útěchu. „Rodiče poskytují dětem medvědí službu, když se snaží osamostatnění bránit, ať již zákazy, příkazy nebo i citovým vydíráním typu: „Slib mi, že ho/ji nebudeš mít nikdy tak rád/a jako mě“. Vztahy dospívajících nejsou ještě trvalé, většina z nich po čase končí, což s sebou přináší zklamání a citové zvraty. V těchto situacích hledají dospívající oporu také u rodičů.“ (Šilerová, 2003, s. 59.)

Zda se opory a povzbuzení od rodičů dostává vzorku maturantů, lze vidět v tabulce č. X. Na otázku odpovědělo všech 123 studentů, přičemž převládají výpovědi kladné nad zápornými. „Rozhodně ano“ uvedlo 39 lidí = 31,7 %, „spíše ano“ zvolilo 34 lidí = 27,7 %, „něco mezi“ odpovědělo celkem 26 lidí = 21,1 %, „spíše ne“ 16 respondentů = 13,0 % a rozhodně ne 8 lidí = 6,5 %. Z výsledků vychází, že většina rodičů své potomky v jejich partnerských vztazích povzbuzuje, záleží jim na partnerech svých dětí, fandí jim do budoucna a jistě si přejí, aby si právě to jejich dítě vybralo v životě partnera milujícího, zodpovědného, hodného a spolehlivého.

Rodiče Vás ve Vašich partnerských vztazích povzbuzují a fandí Vám.	Muži		Ženy	
	N	%	N	%
Rozhodně ano	17	30,9	22	32,4
Spíše ano	14	25,4	20	29,4
Něco mezi	13	23,6	13	19,1
Spíše ne	9	16,4	7	10,3
Rozhodně ne	2	3,7	6	8,8
Celkem	55	100	68	100

Tab. č. X – podpora rodičů partnerských vztahů u svých dětí.

9. Sexuální chování mládeže

Další kapitola se zabývá sexuálním chováním mládeže, zdali měli pohlavní styk, co považují v sexualitě za zvrácené a deviantní, zda si umí představit sex bez lásky a jaké vlastnosti by měl mít jejich partner. Sexuální chování dnešní mládeže je v jistém významu více odpovědné, avšak stále lze pozorovat případy nedostatečného poučení a vzdělání v oblasti sexuální, které vedou k různým poruchám.

9.1 Pohlavní styk

Otázka desátá se týká toho, zda již respondenti měli či neměli pohlavní styk. Pokud odpověděli „ano“, zjišťovala jsem, v kolika letech první milování proběhlo.

Z celkového počtu 123 respondentů neodpovědělo 6 lidí = 4,9 %, pohlavní styk nemělo 33 dotázaných = 26,8 % a 84 lidí, což je 68,3 % uvedlo, že již pohlavní styk mělo. Tabulka číslo XI uvádí počty i procentuální zastoupení odpovědí studentů, ze kterého vyplývá, že většina mužů a žen svůj první pohlavní styk prožila (u obou skupin to je přes 60 % dotázaných). Dále je zřejmé, že z celkové skupiny studentů nemělo pohlavní styk více mužů než žen (rozdíl však není statisticky významný). Jedním z faktorů může být, že dívky pohlavně dospívají o něco dříve než chlapci, a také mají v tomto věku často mladší ženy starší partnery.* Na tuto otázku neodpovědělo poměrně dost mužů – přes 7 %, mohu spekulovat nad důvody, např. že raději tuto odpověď nevyplnili, než aby museli napsat své „ne“, nebo si otázky jednoduše nevšimli, dalším možným důvodem je stydlivost a zábrany hovořit o svém sexuálním chování. Příčin může být celá řada.

Měli jste pohlavní styk?	Muži		Ženy		Výpočet chí kvadrát	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
Ano	34	61,8	50	73,5	1,926	-
Ne	17	30,9	16	23,5	0,844	-
Neodpověděli	4	7,3	2	3,0	1,299	-
Celkem	55	100	68	100		

Tab. č. XI – první pohlavní styk.

* „Mezi oběma pohlavími byly zjištěny rozdíly ve věku partnera (partnerky) při prvním pohlavním styku. Muži v obou výzkumech (1993, 1998 – pozn. aut.) uvedli nejčastěji, že jejich partnerka při prvním pohlavním styku byla mladší než oni, u žen byl partner v naprosté většině případů starší než respondentky.“ (Weiss, Zvěřina, 2001, s. 39.)

Z celkového počtu 84 lidí, kteří mají zkušenost pohlavního styku, neuvedlo věk první zkušenosti tohoto druhu 8 respondentů. V případě ostatních se věk pohybuje mezi 14 a 19 roky.* U mužů mě překvapil poměrně nízký věk prvního styku 14 let, který uvedli 3 respondenti, nejvíce dotázaných zadrželo věk 17 a 18 let. U žen je jen jeden případ prvního sexuálního zážitku ve 14 letech, nejvíce dívky uváděly věk 16 a 17. Aritmetický průměr věku při první souloži vychází 16,5 %. Průměrný věk mužů při první souloži je 16,5 %. Průměrný věk žen při prvním pohlavním styku je 16,4 %.

V kolika letech?	14	15	16	17	18	19	Neuvedli věk	Celkem
Muži	3	6	5	8	6	2	4	34
Ženy	1	7	16	15	7	0	4	50

Tab. č. XII – věk při prvním pohlavním styku.

Kontinuální výzkum sexuálního chování v ČR je pravidelně realizován – v letech 1993, 1998 a 2003 (Weiss, Zvěřina). Šetření se zaměřuje na více oblastí a je velmi zajímavé, ale pro naše potřeby uvádím průměrný věk české populace při první souloži.

- v roce 1993 – u mužů 18,08u žen 18,02
- v roce 1998 – u mužů 18,17u žen 18,06
- v roce 2003 – u mužů 18,03u žen 18,01

(Weiss, Zvěřina, 2004, s. 5.)

Závěrem tohoto srovnání lze říci, že se nesnižuje věk zahajování pohlavního života, u mužů i žen se drží v průměru na 18 letech.

V mém výzkumu nelze tuto skutečnost s uvedeným zjištěním porovnat. Průměrný věk je nižší (16,5), ale stále skoro 27 % lidí nemělo pohlavní styk, také je třeba zohlednit fakt, že ne vždy odpovídají studenti pravdivě. Muži a ženy se v této otázce neliší, průměrný věk prvního pohlavního styku tak u těchto respondentů bude vyšší, když ho téměř třetina dotázaných ještě neměla.

* Roky 20 a 21 nejsou zastoupeny, z celkového počtu žáků 123 měli 4 lidi 20 let a 1 člověk 21 let.

9.2 Sex bez lásky?

Předmětem mnoha odborných diskusí jsou témata prostituce, pornografie, kybersexuality, mediálního obrazu sexuality a lásky lidské. Protože neexistuje jednoduchá odpověď na složité otázky, snažila jsem se další otázkou (č. 12) v dotazníku zjistit, jaký mají dnešní mladí lidé pohled na mimovztahový sex. Jednalo se o dotaz, zda si umí představit, že by měli sex bez lásky, nebo je to pro ně naprosto nepřijatelná věc.^{*} Tabulka číslo XIII zobrazuje hodnoty u mužů a žen. Je zřejmé, že shodný počet mužů i žen by si sex bez lásky dokázalo představit, a to u obou skupin okolo dvou třetin. Zajímavá je i shoda u odpovědi „ne“, kde obě skupiny mají kolem 20 %. Zbýlá část respondentů neví, nebo na tuto otázku neodpověděla.

Umíte si představit, že byste měli sex bez lásky?	Muži		Ženy		Výpočet chí kvadrát	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
Ano	37	67,3	43	63,2	0,218	-
Ne	11	20,0	13	19,1	0,015	-
Nevím	4	7,3	11	16,2	2,251	-
Neodpověděli	3	5,4	1	1,5	1,534	-
Celkem	55	100	68	100		

Tab. č. XIII – sex bez lásky.

9.3 Co je deviantní?

Další část dotazníku se týkala zjišťování postojů respondentů k míře nepřijatelnosti, resp. deviantnosti určitých sexuálních praktik, variant sexuální orientace či k pomůckám z oblasti sexuálního průmyslu. Zajímalo mě, jak se staví dnešní mladí lidé k homosexualitě, prostituci, pornografii, i k různým sexuálním praktikám. Odpovědi respondentů nejsou u této otázky děleny na muže a ženy, nejevily se žádné významné rozdíly, zajímal mě celkový pohled mládeže na danou problematiku.

Z tabulky číslo XV je zřejmé, že respondenti označili jako deviantní *zoofílii*, *znásilnění* (shodně 113 odpovědí), *fekálie* a *pissing*, u něhož se zároveň vyskytuje i nejvíce odpovědí „nevím“ a nevyplněných odpovědí. Patrně mnozí studenti neznali význam tohoto termínu, což dokladuje i skutečnost, že v některých třídách se při vyplňování právě na tento výraz

^{*} Při následném vyhodnocování mám dojem, že uvedená otázka nebyla vhodně formulována. Mladí lidé mají bujnou fantazii a dokáží si představit mnohé skutečnosti i ve značně odosobněné variantě.

dotazovali. Homosexualitu za deviantní nepovažuje většina dotázaných, ale 18 odmítavých odpovědí jistě stojí v tomto případě za zamyšlení. Hodnocení hromadného sexu, prostituce, nevěry a pornografie je zastoupeno poměrně vyrovnaně na obou stranách pomyslné osy, což vede k úvaze, že mnozí respondenti možná neznají obsah slova deviantní.

	Rozhodně ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Rozhodně ne	Neodpověděli
Anální sex	12	36	2	38	32	3
Orální sex	1	8	1	21	88	4
Znásilnění	113	6	0	1	0	3
Hromadný sex	16	42	1	42	19	3
Prostituce	24	43	3	33	17	3
Nevěra	16	27	4	38	34	4
Homosexualita	6	12	1	27	74	3
Pornografie	19	20	1	40	39	4
Svazování	20	42	0	37	21	3
Bičování	43	52	0	16	9	3
Fekálie	103	13	1	1	1	4
Pissing	81	25	7	3	0	7
Zoofilie (sex se zvířaty)	113	5	1	0	0	4

Tab. č. XIV – posuzování deviantnosti různých druhů sexuálního chování.

Poměrně vysoké hodnoty „normálnosti“ jsou uvedeny u *svazování* a *bičování*. Jistá forma násilí asi není pro mnohé mladé lidi v sexualitě nic neobvyklého.

Průzkum Macka, Čermáka a Hřebíčkové (2000) uvádí, že jisté formy násilí u mládeže nejsou neobvyklé. „*V jednom z našich výzkumů tři čtvrtiny dotázaných adolescentů vypovídaly, že běžné sexuální chování mezi mužem a ženou zahrnuje v nějaké formě násilí a agresivitu. Tři čtvrtiny dotázaných dívek a polovina chlapeckého souboru také souhlasily s názorem, že dívka často jen předstírá, že nechce mít sex, aby „nevypadala nemorálně“, a že ve skutečnosti doufá, že k pohlavnímu styku dojde. Více než třetina dotázaných dívek i chlapců také souhlasila s názorem, že použití síly je jediný způsob, jak přimět ženu k sexu, když je „chladná“. Více než polovina dotázaných dívek se domnívala, že nějaký druh násilí by v mužském sexuálním chování být přítomen měl a že partnerova hrubost je pro ženy často vzrušující.*“ (Macek, 2003, s. 60.)

Obraz pojetí sexuality se stále mění a bylo by jistě zajímavé sledovat průběh vývoje těchto změn, pozorovat chování dnešní mládeže a srovnávat tento vzorek s adekvátním vzorkem generace starší. K hlubšímu vhledu do problematiky bychom potřebovali mnohem

širší záběr otázek, např. dotazník zaměřený pouze na toto téma, nejen na jednu otázku. Výsledky výzkumu však nejsou zcela zanedbatelné a jisté zamyšlení s sebou přináší.

9.4 Priority v partnerském vztahu

Další část dotazníku tvoří výroky, které charakterizují určité hodnotové aspekty partnerského vztahu. Úkolem respondentů bylo uvést míru významu, kterou každému z nich přisuzují.

Podobně jako v předchozí otázce nejsou odpovědi respondentů děleny na muže a ženy, nejevily se žádné významné rozdíly. Zajímalo mě zde jen celkový pohled mladých lidí na danou problematiku.

Respondenti hodnotili míru důležitosti u dvanácti pojmů, které lidé obvykle spojují s partnerskými vztahy. Nejdůležitějšími hodnotami pro dotazované jsou důvěra, respektování druhého, otevřenost mezi partnery, věrnost, rovnost mezi partnery a sex. Co naopak pro partnerský vztah podle studentů není důležité, je souhlas rodičů, názor lidí kolem a vstup do stavu manželského.

	Rozhodně ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Rozhodně ne	Neodpověděl
Důvěra	116	7	-	-	-	-
Otevřenost mezi partnery	89	33	1	-	-	-
Respektování druhého	98	23	-	-	-	2
Oženit se, vdát se	5	29	3	50	36	-
Hmotné zabezpečení	9	58	5	41	10	-
Mít děti	17	43	9	36	17	1
Souhlas rodičů	1	22	1	38	60	1
Rovnost mezi partnery	72	40	1	7	3	-
Přijmout závazek	24	67	10	16	4	2
Věrnost	74	46	1	2	0	-
Sex	56	54	3	7	2	1
Názor lidí kolem	-	22	4	54	43	-

Tab. č. XV – priority v partnerském vztahu.

Hodnocení položek v tabulce ukazuje, čeho si mladí lidé ve vztahu cení, co očekávají a na co kladou důraz. Otázka budoucího partnerského vztahu souvisí s představou o budoucím partnerovi a jeho vlastnostech. V šetření, které se zabývá názory mladých mužů a žen na vlastnosti budoucího partnera, se z výsledků dozvídáme:

„Při hodnocení důležitosti jednotlivých vlastností životního partnera se postoje mladých lidí projevily jako poměrně konzervativní, a to ve smyslu vysokého důrazu na rodinné hodnoty. Zdá se, že tradiční rodinné hodnoty hrají v jejich názorech stále nezastupitelnou roli: mezi nejdůležitější vlastnosti partnera patří podle dotázaných mužů i žen dobrý vztah k dětem, zodpovědnost a poctivost, smysl pro rodinný život a tolerantnost. Je zřejmé, že mladí lidé přikládají největší důležitost takovým vlastnostem svého partnera, které symbolizují zodpovědný přístup k rodině a manželství. Tyto atributy jsou základem soudobé vize ideálního životního partnera.“ (Fialová a kol., 2000, s. 101.)

10. Informace o sexualitě

V předposlední kapitole je pojednán problém informovanosti mládeže na dané téma. Respondentům jsou položeny otázky na zdroje informací o sexualitě a partnerských vztazích, jakou formu sexuální výchovy absolvovali ve škole, zda si myslí, že mají dostatek informací. Je obecně známo, že mladí lidé většinu informací získávají od svých kamarádů, z literatury a médií a většina škol bohužel často výuka sexuální výchovy opomíjí.

10.1 Zdroj informací

Otázka č. 14 se zaměřuje na zdroj informací o sexualitě. Respondenti měli jednotlivé položky ohodnotit jedním ze stupňů šestibodové škály, kde 0 představovala nejmenší a 5 největší důležitost v získaných informacích, popřípadě mohli doplnit jiný zdroj.

	0	1	2	3	4	5	Neodpověděli
Otec	40,6	30,9	13	11,4	2,5	1,6	0
Matka	16,3	20,3	24,4	20,3	9,8	8,9	0
Škola	8,2	24,6	27,0	23,0	8,2	9,0	1
Sourozenci	53,8	12,6	6,7	12,6	7,6	6,7	4
Prarodiče	82,0	11,5	4,9	0,8	0	0,8	1
Přátelé	0	4,9	4,9	23,0	24,6	42,6	1
Internet	10,0	15,0	10,8	21,7	18,3	24,2	3
Časopisy	8,2	13,9	16,4	27,9	18,0	15,6	1
Knihy	22,1	19,7	26,2	18,9	9,0	4,1	1
TV	13,9	13,1	23,0	28,7	14,8	6,5	1
Partner/ka	17,3	2,6	8,6	14,6	19,8	37,1	7

Tab. č. XVI – zdroje informací o sexualitě v procentech, společné hodnoty u mužů a žen.

Procentová vyjádření odpovědí v tabulce nejsou rozdělena podle pohlaví, neboť mě více zajímal celkový výsledek pro obě skupiny dohromady. Také jsem mohla tuto otázku lépe srovnávat s již realizovanými průzkumy. Z tabulky vyplývá, že největšími informátory mládeže v této oblasti jsou přátelé a partner/ka, za nimi následují média – internet, časopisy. Škola zatím není zcela velkým přínosem informací v sexuální oblasti, ale je zřejmé, že určité informace mladým lidem poskytuje, podobně třeba jako matka. V porovnání s ostatními průzkumy se zde nevyskytly nulové hodnoty, což je jistě pozitivní zjištění. Otec spolu s prarodiči a sourozenci se jako informátoři osvědčili nejméně.

Respondenti čerpali informace i z jiných zdrojů, uvedeny byly: vlastní zkušenosti, praktické učení a vzdělání, vlastní filozofování (4 lidé), porno (3 lidé), sestřenice a filmy.

V pravidelném výzkumu sexuálního chování u reprezentativního souboru české populace Weisse a Zvěřiny je otázka týkající se zdrojů informací o sexualitě rovněž uvedena. Z výsledků všech šetření plyne, „že u obou pohlaví převládají jako zdroj kamarádi, známí a přátelé, přičemž rodina i škola se v tomto ohledu uplatňují naprosto nevýznamně.“ (Weiss, Zvěřina, 2001, s. 126.) Tento fakt byl potvrzen i v posledním průzkumu v roce 2003. Nezanedbatelným zdrojem poučení jsou média. Internet se stává čím dál samozřejmější součástí života mnoha lidí, což s sebou může přinášet i negativní jevy[♦], zvláště v případech labilních osobností, u lidí se sociálními a psychickými problémy. Je důležité vytvářet si svůj vlastní postoj a názor na věc, takto vybavený mladý člověk mnohem lépe může předcházet případným komplikacím, má větší šanci uniknout potencionálnímu zneužiteli atd. Nejlepší „prevencí“ v oblasti sexuality je informovanost. Důležitost sexuální výchovy v rodině i ve škole je nezanedbatelná a statistiky o zdrojích informací ukazují, že absence těchto informačních zdrojů je alarmující.

10.2 Dostatek informací?

Disponují mladí lidé dostatečným množstvím informací z oblasti sexuality a partnerských vztahů? A jak se na svou situaci dívají oni sami? Ptala jsem se respondentů na to, zda si myslí, že mají hodně informací a pokud si myslí, že ne, měli uvést, které by je zajímaly (otázka č. 16). Snad nejvíce se všichni studenti shodli v této otázce. Všech 109 respondentů (88,6 %) zatrhlo variantu „ano“ – mám dost informací. Pouze 10 lidí si myslí, že nemá dostatek informací (8,1 %), z nichž 3 nevedli, jaké další informace by je zajímaly a 7 lidí uvedlo konkrétní údaje.[•] 4 respondenti (3,3 %) otázku nezodpověděli. Tabulka č. XVII ukazuje počty mužů a žen i procentuální vyjádření u této odpovědi.

Velké sebevědomí studentů v této otázce bychom mohli porovnat se sexuálním chováním v praxi, které ve prospěch zralého a odpovědného sexuálního chování příliš nehovoří. Z výzkumu sexuálního chování (Weiss, Zvěřina, 2004) zní závěry ze srovnání sexuálního chování v letech 1993, 1998 a 2003 takto:

[♦] Zasoupení pornografie na internetu.

[•] Uvádím odpovědi studentů, na to, co by je z oblasti sexuality zajímalo: „Jak zlepšit komunikaci s partnerem, jak se společně vypořádat se životem.“ „Myslím, že se furt můžeme dozvídat nové věci.“ „Otázka nevěry, vztah mužů k sexu“ „Sexuální polohy :)“ „ne nechápu ženy“ „Jak být lepší“ „Jak si udržet partnera“.

- Přestože se zvýšil počet žen a mužů, kteří použili antikoncepci už při prvním styku, a zvýšil se i počet mužů, kteří se chrání kondomem při styku s náhodnými partnerkami, počet uživatelů ochrany a spolehlivé antikoncepce v rámci trvalých partnerských vztahů se v posledních pěti letech spíše snižuje.

- Sexuální chování značné části obyvatelstva přitom zůstává z hlediska prevence pohlavních chorob včetně HIV/AIDS nadále rizikové.

- Počet pravidelných uživatelů kondomů v ČR je ve srovnání s vyspělými zeměmi stále jen poloviční.

Máte dost info o sexualitě?	Muži		Ženy		Výpočet chí kvadrát	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
Ano	51	92,7	58	85,3	1,666	-
Ne	3	5,5	7	10,3	0,953	-
Neodpověděli	1	1,8	3	4,4	0,65	-
Celkem	55	100	68	100		

Tab. č. XVII – informovanost o sexualitě

10.3 Formy sexuální výchovy ve škole

Dále jsem se pokusila zjistit, jaké zkušenosti mají dnešní mladí lidé s výukou předmětu Sexuální výchova. Respondenti mohli vybrat ze čtyř možností:

- a) pravidelné hodiny Sexuální výchovy
- b) součást Základů společenských věd, Biologie, Občanské nauky
- c) forma besedy s odborníkem
- d) jiná možnost, chcete-li, uveďte, prosím, jaká.....

Dotazovaní měli možnost zatrhnout více možností, nejčastěji se vyskytovala kombinace možností b) a c).

Zaznamenaným pozitivním jevem je existence pravidelných hodin předmětu Sexuální výchova, různou formu podání absolvovalo 14 respondentů. Oblíbenými, zvláště v menších městech a obcích jsou besedy s odborníky – většinou se jedná o odborníky z profesních oborů - specializovaný sexuolog, psycholog, gynekolog. Uvedených besed se v průběhu školní docházky zúčastnilo 21 studentů. Nejvyšší počet studentů uvedl formu výuky sexuální výchovy jako součást jiných předmětů – ZSV, Biologie, jeden respondent dopsal Rodinnou výchovu – celkem tuto možnost zatrhl 112 respondentů. Jinou možnost

výchovy zatrhli 4 lidé a odpověděli – „*už si vážně nepamatuju*“, „*občasná videoprojekce*“, „*nic takového jsme neměli, jen v biologii při probírání lidského těla*“, „*filmy*“.

Ačkoli Sexuální výchova by měla být samostatným předmětem vyučování, stále se tak děje jen v omezené míře. Při realizování výuky tohoto předmětu záleží především na celkové koncepci školského programu, na progresivním postoji ředitele školy a kompetentních pedagogích k vyučování tohoto předmětu. Nemalou roli sehrává i změna myšlení a pohledu naší společnosti na otázku sexuální výchovy naší mládeže.

11. Výroky

Poslední kapitolou uzavírající praktickou část je hodnocení poslední otázky v dotazníku, hodnocení deseti výroků, obsahujících témata manželství, genderových rolí, sexuality před svatbou atd. Některé výroky se shodují s větami, které byly obsaženy v průzkumu veřejného mínění (CVVM, 2007), jehož výsledky jsou pro srovnání u příslušných vět uvedeny.

11.1 Výrok č. 1

„Lidé v manželství jsou obecně šťastnější než lidé svobodní.“

Větu, kterou mohou čas od času všichni slyšet, že lidé v manželství jsou obecně šťastnější, uvádím jako první výrok. Z celkového počtu 122 odpovědí „rozhodně souhlasím“ jen jeden muž (0,8 %). „Spíše souhlasím“ 13 (10,7 %) dotázaných, 42 (34,4 %) respondentů „spíše nesouhlasím“ a „rozhodně nesouhlasím“ 27 (22,1 %) respondentů. Odpověď „nevím“ zvolilo 39 (32,0 %) studentů.

V průzkumu *Češi a svatby*, který provedlo CVVM* v roce 2007, byly zastoupeny všechny vrstvy obyvatelstva. Studie obsahovala různé výroky, které měli respondenti hodnotit. Výrok č. 1 se podobá výroku, který zazněl v šetření CVVM „Ženatí a vdané jsou spokojenější než svobodní“, jako správný ohodnotilo výrok 38 % lidí (CVVM, 2007.)

	Muži		Ženy		Výpočet chí kvadrát	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
Rozhodně souhlasím	1	1,9	0	0	1,27	-
Spíše souhlasím	8	14,8	5	7,4	1,76	-
Nevím	20	37,0	19	27,9	1,145	-
Spíše nesouhlasím	16	29,6	26	38,2	0,987	-
Rozhodně nesouhlasím	9	16,7	18	26,5	1,679	-
Celkem	54	100	68	100		

Tab. č. XVIII – „Lidé v manželství jsou obecně šťastnější než lidé svobodní.“

* Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR.

V porovnání s tímto šetřením projevují nyní gymnazisté více nesouhlasu a častěji volí možnost „nevím“. V záporném tvrzení dosahují hodnoty přes 55 %. Je pravděpodobné, že ve výzkumu CVVM, kterého se zúčastnilo více dospělých jedinců, mohly hrát důležitou roli zkušenosti starších, rozvedených a ovdovělých.

Dotazníkové šetření u tohoto výroku prokázalo, že mezi pohlavími není statisticky významný rozdíl. Poměrně hojně je zde zastoupena odpověď „nevím“, z čehož lze usuzovat určitou nejistotu v hodnocení manželství. Je možné, že mladí lidé nemají zcela jasnou představu o funkci manželství. Další možností pro tuto odpověď by mohla být obávaná představa osamocení. Žití bez partnera, který, zvláště v tomto období, sehrává v životě mladých jistě nezastupitelnou roli. Tabulka č. XVIII nám uvádí počty mužů a žen i procentuální zastoupení daných odpovědí.

Výrok č. 2

„Špatné manželství je lepší než žádné.“

V pořadí druhá věta se týká opět manželství, zda je lepší být ve svazku manželském, který nefunguje, nebo nebýt v manželství vůbec. Odpovědi respondentů byly zcela jednoznačné – s výrokiem rozhodně nesouhlasí celkem 103 osob (84,4 %). Detailní výsledky jsou uvedeny v tabulce č. XIX.

	Muži		Ženy		Výpočet chí kvadrát	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
Rozhodně souhlasím	0	-	0	-	-	-
Spíše souhlasím	1	1,9	0	-	1,27	-
Nevím	1	1,9	1	1,5	0,027	-
Spíše nesouhlasím	10	18,5	6	8,8	2,483	-
Rozhodně nesouhlasím	42	77,7	61	89,7	3,257	na hr.v.
Celkem	54	100	68	100		

Tab. č. XIX – „Špatné manželství je lepší než žádné.“

V průzkumu CVVM vykázal tento výrok největší názorovou shodu českých občanů, s výrokiem nesouhlasí 81 % dotázaných (CVVM, 2007). Patrně se zde projeví zkušenosti rozvedených, starších lidí, které ukazují na to, že manželství nemusí být vždy jen šťastné,

ale že v koexistenci dvou lidí je důležitější vzájemný vztah obou partnerů, než oficiální potvrzení jejich soužití.

Mnoho mladých lidí dává v dnešní době přednost soužití s partnerem bez uzavření manželství. Obecný trend odkládání sňatečnosti do pozdějšího věku roste v České republice od 90. let. Tento jev je podmíněn několika faktory – ekonomickým, hospodářským, osobnostním, společenským a kulturním. Výsledky výzkumu naznačují, že ženy jsou více přesvědčeny o nepravdivosti výroku než muži, rozdíl je však na hranici významnosti.

11.3 Výrok č. 3

„Lidé, kteří chtějí mít děti, by měli nejdříve uzavřít sňatek.“

Často diskutovanou otázkou, zda by lidé, kteří chtějí mít děti, měli uzavřít sňatek, je pro respondenty třetí hodnotící výrok. Není tak dávno doba, kdy společnost odsuzovala páry, které spolu měli děti, aniž by byli sezdáni. Mnozí lidé to pokládali za hanbu, tento názor se ještě v dnešní době vyskytuje, ale převážně u starších občanů. Mladí lidé jsou více tolerantnější k výchově nemanželských dětí. V naší společnosti tento trend roste, ale neznamená to, že by nemanželské děti vyrůstaly bez jednoho z rodičů. Je mnoho rodin, které mají děti, aniž by sňatek uzavřeli, mnohdy je to také z důvodů ekonomických, kdy stát dotacemi přispívá více matce svobodné, než vdané. Často se také stává, že lidé spolu mají nejdříve děti a až po nějaké době uzavírají sňatek.

Z průzkumu vyplývá, že muži jsou více přesvědčeni o pravdivosti výroku než ženy, statisticky významný rozdíl je na 1 % hladiny významnosti u odpovědi „rozhodně souhlasím“. Je možné, že tento fakt je způsoben tím, že muži jsou si jistější svým otcovstvím, když žijí v manželství, naopak ženy většinou přesně ví, kdo je otcem jejich dítěte.

	Muži		Ženy		Výpočet chí kvadrát	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
Rozhodně souhlasím	6	11,1	0	-	7,946	na 1 % hladiny v.
Spíše souhlasím	17	31,5	18	18	0,369	-
Nevím	5	9,3	5	5	0,145	-
Spíše nesouhlasím	16	29,6	23	23	0,243	-
Rozhodně nesouhlasím	10	18,5	22	22	2,977	-
Celkem	54	100	68	68		

Tab. č. XX – „Lidé, kteří chtějí mít děti, by měli nejdříve uzavřít sňatek.“

11.4 Výrok č. 4

„Sex před svatbou je špatná věc.“

Tvrzení, často pronášené fanatickými politiky a náboženskými fundamentalisty, se v dotazníkovém šetření setkal se záporným hodnocením. Celkem 110 (90,163 %) osob uvedlo, že s výrokem „rozhodně nesouhlasím“. Zde se hodnoty téměř shodují u mužů i žen, jen jeden muž odpověděl hodnocením spíše souhlasím. Je nutné připomenout, že téměř 70 procent respondentů již mělo pohlavní styk a nikdo z nich není ve stavu manželském. Je možno říci, že nastalo jisté uvolnění v morálce, tolerantnosti lidí s porovnáním dob minulých, kdy mnohdy sex před svatbou byla hrozná „hanba“ a lidé za tento „hřích“ mohli často skončit až na pokraji společnosti.

V dotazníkovém šetření nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl mezi odpověďmi mužů a žen, obě dvě skupiny se jasně shodly na negativním hodnocení výroku.

	Muži		Ženy		Výpočet chí kvadrát	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
Rozhodně souhlasím	0	-	0	-	-	-
Spíše souhlasím	1	1,9	0	-	1,27	-
Nevím	2	3,7	2	2,9	0,055	-
Spíše nesouhlasím	2	3,7	5	7,4	0,741	-
Rozhodně nesouhlasím	49	90,7	61	89,7	0,036	-
Celkem	54	100	68	100		

Tab. č. XXI – „Sex před svatbou je špatná věc.“

Jistě by bylo zajímavé porovnat odpovědi gymnazistů se vzorkem mladých věřících lidí, kteří jsou často zastánci tohoto tvrzení. Není zcela neobvyklé potkat lidi, kteří toto pravidlo ctí a první sexuální zážitek plánují až po svatbě. Často jsou tyto lidi ovlivněni náboženskou výchovou svých rodičů.

„Sex po svatbě“ je heslo, mnohdy zneužívané fanatiky, např. ve Spojených státech amerických (příkladem může být sexuální výchova pod heslem „Just say no“ nebo „Abstinence education“), které se stalo u některých náboženských a politických skupin hlavním tématem. Výzkum (Mathematica Policy Research, Inc.) prokázal, že program

„sexuální abstinence“ není účinný, ale naopak přináší řadu problémů. Adolescenti se chovají mnohem více nezodpovědněji (nepoužívají antikoncepci, častěji střídají partnery apod.) než ti, kteří prošli sexuální výchovou. Často se u tohoto „učení“ jedná o skrytou touhu manipulace lidských osudů. Nemožnost se rozhodnout, jak naložit se svým tělem, často bohužel vede právě k předčasnému otěhotnění mladých dívek, šíření pohlavních chorob a u některých lidí mohou následně vznikat výčitky svědomí, nenávist vůči sobě samému, poruchy příjmu potravy a jiné psychické problémy. (Trenholm a kol., 2007.)

11.5 Výrok č. 5

„Manželství je zbytečná instituce.“

Manželství je instituce, kterou ne všichni uznávají. V citovaném průzkumu *Češi a svatby* se výrok taktéž vyskytuje, nesouhlasilo s ním celých 61 % dotázaných (CVVM, 2007). Tabulka č. XXII. udává hodnoty u mužů a žen. Z šetření vyplývá, že muži a ženy se v této otázce názorově poněkud liší. U hodnoty „spíše souhlasím“ je rozdíl mezi skupinami na hranici významnosti. U odpovědi „nevím“ je zaznamenán statisticky významný rozdíl na 5 % hladiny významnosti, ženy častěji volily tuto odpověď než muži. Sečteme-li hodnoty u spíše a rozhodně nesouhlasím, dojdeme k číslu 85, což je více než 2/3 respondentů. Lze říci, že mladí lidé nepohlíží na manželství jako na zbytečnou instituci, ale zároveň mnoho z nich prokazuje jistou nerozhodnost s tvrzením. Ze srovnání s předešlými výroky lze usuzovat, že respondenti nemají zcela jasnou představu o manželství.

	Muži		Ženy		Výpočet chí kvadrát	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
Rozhodně souhlasím	1	1,9	3	4,4	0,622	-
Spíše souhlasím	9	16,7	4	5,9	3,677	na hr. v.
Nevím	4	7,4	16	23,5	5,708	na 5 % hladiny v.
Spíše nesouhlasím	22	40,7	22	32,4	0,918	-
Rozhodně nesouhlasím	18	33,3	23	33,8	0,003	-
Celkem	54	100	68	100		

Tab. č. XXII – „Manželství je zbytečná instituce.“

11.6 Výrok č. 6

„Na světě je jen jeden člověk, se kterým můžete prožít skutečnou lásku.“

V literatuře občas narazíme na tzv. mýty a pověry, které se tradují po několik staletí. Jedním z takových mýtů je i uvedený výrok, podle něhož je pro každého člověka na světě jen jeden možný vyvolený, s kterým lze prožít skutečnou lásku. Dotazovaní studenti v převážné většině s výrokem nesouhlasí (jedná se o 87 osob tj. 71,3 %). Z tabulky č. XXIII. je vidět, že se muži a ženy v odpovědi „rozhodně souhlasím“ názorově liší, statisticky významný rozdíl je na 5 % hladiny významnosti. Muži s výrokem více souhlasí než ženy. K zamyšlení vedou i odpovědi mužů a žen u „spíše souhlasím“, kde se sice neprokázal významný rozdíl, ale již určitý souhlas s výrokem dává možnost poukázat na nedostačující sexuální výchovu nebo převzetí nepravdivého tvrzení. Úkolem sexuální výchovy je předcházet těmto nepravdám a společně s mladými lidmi nad nimi přemýšlet a diskutovat. Je pro mě překvapující, kolik mladých lidí s tímto názorem souhlasí, nebo ještě nemá pevný názor a zvolilo odpověď „nevím“. Opravdu si dnešní mladí lidé myslí, že lze skutečnou lásku prožít jen s jedním člověkem? Nejedná se spíše o nejistotu a strach z partnerských vztahů obecně? Podobně jako u výroku „sex před svatbou je špatná věc“ se i zde může jednat o touhu kontrolovat lidi v jejich partnerských vztazích, nepřipustit svobodné rozhodnutí a vůli. Je třeba těmto „nebezpečným“ tvrzením předcházet.

	Muži		Ženy		Výpočet chí kvadrát	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
Rozhodně souhlasím	3	5,6	0	-	3,873	na 5 % hladiny v.
Spíše souhlasím	4	7,4	7	10,3	0,306	-
Nevím	7	13,0	14	20,6	1,228	-
Spíše nesouhlasím	18	33,3	27	39,7	0,525	-
Rozhodně nesouhlasím	22	40,7	20	29,4	1,711	-
Celkem	54	100	68	100		

Tab. č. XXIII – *„Na světě je jen jeden člověk, se kterým můžete prožít skutečnou lásku“*

11.7 Výrok č. 7

„Muži chtějí jen krásné, sexy a zkušené ženy.“

Obraz krásné a sexy ženy, prezentovaný v médiích, se ve většině případů neshoduje s realitou. Chtějí muži jen tyto úžasné ženy s dlouhýma nohama? Jak ukázalo šetření, většina respondentů se s výrokem neztotožňuje – součet „spíše nesouhlasím“ a „rozhodně nesouhlasím“ dává dohromady 84 osob, což je 68,9 %. Z tabulky č. XXIV je dále možno pozorovat, že u mužů je větší souhlas s tvrzením než u žen. Statisticky významný rozdíl u odpovědi „rozhodně souhlasím“ je na 5 % hladiny významnosti. Jsou mladí muži ovlivněni mediálním obrazem, který se v posledních letech hodně zaměřuje na ženy modelky a „normální“ krásné ženy opomíjí? Opravdu chtějí muži jen sexy ženy? Z mnoha výzkumů a debat na téma „jaké ženy se mužům líbí“ se lze dozvědět, že se mužům více líbí „normální“, přirozené ženy (často jim nevadí ani mírná nadváha), než ženy modelky. Otázkou ale zůstává, zda muži rozlišují svět reálný a fantazijní, ve kterém častěji „sní“ o krásných a v sexu zkušených ženách, zatímco v běžném životě touží často po partnerce, lze říci, ne tak krásné. Tento výrok a výsledky šetření dávají prostor k zamyšlení a rozhodně by bylo zajímavé toto tvrzení s mladými lidmi více prozkoumat a prodiskutovat.

	Muži		Ženy		Výpočet chí kvadrát	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
Rozhodně souhlasím	4	7,4	0	-	5,208	na 5 % hladiny v.
Spíše souhlasím	7	13,0	12	17,6	0,502	-
Nevím	7	13,0	8	11,8	0,04	-
Spíše nesouhlasím	26	48,1	34	50,0	0,041	-
Rozhodně nesouhlasím	10	18,5	14	20,6	0,082	-
Celkem	54	100	68	100		

Tab. č. XXIII – *„Muži chtějí jen krásné, sexy a zkušené ženy.“*

11.8 Výrok č. 8

„Nejdůležitější pro ženu je vdát se a mít děti.“

Hodnocení mužů a žen je tradičně spojeno s genderovými stereotypy. „*Stereotypy obvykle nejsou výsledkem osobní zkušenosti, ale jsou přebírány z okolí a udržovány tradicí.*“ (Wyrobková, 2006, s. 147.) Muž je tradičně popisován „*zcela maskulinně jako dominantní, silný, aktivní, samostatný, soutěživý, ctízádnostivý, sebevědomý, racionální, s velkým zájmem o sex*“ (Wyrobková, 2006, s. 148.) Žena zase typicky femininně „*jako emocionální, citlivá, jemná, mírná, pečující o zevnějšek, orientovaná na druhé.*“ (Tamtéž). Tyto stereotypy jsou patrné v lidském chování, ale i v očekávání typických vlastností spojených s mužem a ženou. Lidé často slučují stereotypy s realitou. Chtěla jsem zjistit, zda si dnešní mladí myslí, že pro ženu je nejdůležitější svatba a děti. Značnou nerozhodnost oproti ženám u tohoto výroku prokázali muži, statisticky významný rozdíl je na 1% hladiny významnosti. Ženy projevovaly v hodnocení větší rozhodnost s nesouhlasem tvrzení než muži – statisticky významný rozdíl je na 1 % hladiny významnosti. Lze se domnívat, že mladé ženy jsou si vědomy své možnosti plně se uplatnit na trhu práce a budovat svou kariéru, zatímco muži si stále myslí, že je žena „tvor domáci“, který se má starat o domácnost, manžela a děti. Podle mě jde o problém stereotypu a názorového „zamrznutí“ u některých jedinců, který by opět mohla příhodně řešit sexuální výchova a tím předcházet rozličným problémům v neshodách mužů a žen. Je důležité, obzvláště v dnešní době, nahlížet a poukazovat na tyto stereotypy spojené s ženskými rolemi. Dovolím si říci, že v naší republice jsou genderové stereotypy stále silně zakořeněny a ženy se v naší společnosti prosazují mnohem obtížněji, než muži.

	Muži		Ženy		Výpočet chí kvadrát	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
Rozhodně souhlasím	0	-	0	-	-	-
Spíše souhlasím	7	13,0	8	11,8	0,04	-
Nevím	23	42,6	8	11,8	15,09	na 1 % hladiny v.
Spíše nesouhlasím	12	22,2	19	27,9	0,519	-
Rozhodně nesouhlasím	12	22,2	33	48,5	8,948	na 1 % hladiny v.
Celkem	54	100	68	100		

Tab. č. XXIV – „*Nejdůležitější pro ženu je vdát se a mít děti.*“

11.9 Výrok č. 9

„Ženy chtějí být hubené a krásné, aby se líbily mužům.“

Předposlední výrok se opět dotýká stereotypních rolí spojovaných se ženami. Většina mužů a žen uvedla, že s tímto výrokem souhlasí. Překvapením je, že si to myslí i ženy (nevyskytl se žádný statisticky významný rozdíl). Jsou ovlivněny mediální kulturou, kde se žena prezentuje spíše jako „sexy“ objekt pro druhé pohlaví? Žena jako objekt, který musí být vždy štíhlý a krásný, aby se mužům líbil, je častým obrazem dnešní kultury a společenské situace. Časopisy pro dívky, kde je žena takto prezentována, čtou mladé čtenářky a tento konzumní styl života postupně přejímají za svůj. Studie, zabývající se analýzou časopisů pro dívky, tento trend potvrzuje: „Hlavnou tématou časopisu Bravo Girl! je, ako byť čo najkrajšia a ako si nájsť chlapca, resp. začať sexuálny život.“ (Morvayová, Plichtová, 2004, s. 19.) Dalšími tématy jsou např. péče o vzhled, vztahy s chlapci, sexualita, světoznámé celebrity, idoly, horoskopy apod. (Tamtéž.) Mladá žena je v těchto časopisech nabádána k tomu, aby byla vždy dobře nalíčená, upravená, aby ji muži „nepřehlédli“, aby u nich měla „větší šanci“. Často se vyskytují rady, jak muže ulovit. Žena, která má více partnerů a více sexuálních zkušeností je vyzdvihována a upřednostňována před dívkami, které ještě milostný vztah neměly. Do jaké míry jsou dnešní mladí lidé těmito názory ovlivněni, bychom mohli vypočítat z číselných údajů v tabulce č. XXV. Celkem 84 (68,9 %) mužů a žen odpovědělo „souhlasím“ s výrokem. Tento výsledek lze brát jako alarmující zjištění, neboť vypovídá o síle médií, která často těmito postoji chce jen na lidech „vydělávat“.

	Muži		Ženy		Výpočet chí kvadrát	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
Rozhodně souhlasím	7	13,0	15	22,1	1,685	-
Spíše souhlasím	29	53,7	33	48,5	0,322	-
Nevím	9	16,6	10	14,7	0,088	-
Spíše nesouhlasím	7	13,0	7	10,3	0,211	-
Rozhodně nesouhlasím	2	3,7	3	4,4	0,038	-
Celkem	54	100	68	100		

Tab. č. XXV – „Ženy chtějí být hubené a krásné, aby se líbily mužům.“

Výrok se zaměřoval na ženy, ale i muži dnes chtějí být krásní. Příkladem mohou být tzv. „metrosexuálové“, muži, kteří věnují spoustu času péči o své tělo, vlasy, nehty, pečlivě se líčí a vybírají vhodné oblečení, to vše, aby se líbili buď ženám, nebo mužům, podle své sexuální orientace.

11.10 Výrok č. 10

„Posláním ženy je starat se o domácnost, děti a být dobrou ženou svému muži.“

Poslední výrok je tvrzením některých křesťanských církví, např. katolické a opět je spojen se zažitými stereotypy ve společnosti. Hodnotí ženu jako nástroj muže, který mu má sloužit. Úkol ženy je podle tohoto tvrzení starost o domácnost, děti a manžela. Z tabulky č. XXVI je patrné, že muži projeví s výrokem větší souhlas než ženy – u odpovědi „rozhodně souhlasím“ je mezi skupinami statisticky významný rozdíl na 5 % hladiny významnosti. Opět je zřejmé, že u mužů převládají názorové stereotypy o ženách, zatímco ty jsou si více vědomy své samostatnosti a nezávislosti. Muži se nevyjádřili s takovou jistotou jako ženy, častěji zvolili odpověď „spíše nesouhlasím“ (statisticky významný rozdíl na 5 % hladiny významnosti). Převážná většina žen (více než 2/3 dotázaných) odpověděla „rozhodně nesouhlasím“ a mezi skupinami se tak vyskytuje u této odpovědi statisticky významný rozdíl na 1 % hladiny významnosti. Diference mezi pohlavími je u tohoto výroku zřejmá. Podlé mě je způsobena tradičním chováním mužů ve společnosti a celkovým nedostatkem diskuzí na toto téma a chutí něco měnit v České republice.

	Muži		Ženy		Výpočet chí kvadrát	Statisticky významný rozdíl
	N	%	N	%		
Rozhodně souhlasím	3	5,6	0	-	3,873	na 5 % hladiny v.
Spíše souhlasím	13	24,1	9	13,2	2,392	-
Nevím	6	11,1	3	4,4	1,977	-
Spíše nesouhlasím	18	33,3	12	17,7	3,994	na 5 % hladiny v.
Rozhodně nesouhlasím	14	25,9	44	64,7	18,15	na 1 % hladiny v.
Celkem	54	100	68	100		

Tab. č. XXVI – *„Posláním ženy je starat se o domácnost, děti a být dobrou ženou svému muži.“*

11. Diskuze a shrnutí výsledků

Chování mužů a žen v sexualitě a partnerských vztazích je bezesporu velmi zajímavé. Svou práci jsem chtěla ozřejmit fakta, role, zažitá stereotypy a představy mladých lidí. Jakýma očima se dívají na sexualitu a partnerské vztahy, jak hodnotí své rodiče a jaké plány mají do budoucnosti.

Problematika partnerských vztahů není jasně uchopitelná, „*důležitými okolnostmi jsou například tradice, společenské normy v oblasti partnerství, genderových rolí, manželství, dále také mediální znázornění milostných vztahů apod. V rámci odlišných kultur existují různé postoje k raným partnerským vztahům – mnohé západní společnosti zdůrazňují hodnotu partnerských vztahů v období dospívání, naopak v tradičních společnostech jsou adolescenti od předmanželského partnerského kontaktu odrazováni či je tento typ vztahu zcela zakázán.*“ (Lacinová, Michalčáková, 2006, s. 56-57.)

Svým sexuálním chováním se Česká republika řadí mezi ostatní západní země, ačkoli ve srovnávacích statistikách máme v naší zemi stále co zlepšovat. A mohli bychom začít u sexuální výchovy, která se má vyučovat, ale praxe to spíše nepotvrzuje.

Problémy sexuálního zneužívání, domácího násilí, nedostatečné ochrany před pohlavními nemocemi a virem HIV, rovnoprávnosti mužů a žen, tradičních stereotypů, ale také přemíra studu, uzavřenosti, neochoty, nechuti, nedostatečného sebehodnocení a mentální bloky – to jsou mnohá úskalí našeho národa, která je třeba začít bořit jako bariéry. Sexuální výchova si klade za cíl pracovat s mladým člověkem, naučit ho vnímat sama sebe, své tělo, naučit ho v některých situacích říkat „ne“, umět diskutovat o partnerských a sexuálních problémech nejen s okolím, ale i s partnerem samotným, předcházet manželským krizím, být zodpovědným rodičem a partnerem.

Praktická část byla určena komunikaci rodičů se svými dětmi, vztahům v rodinách. Zjišťovala, jaký postoj zaujímají mladí lidé k sexualitě, co je pro ně v partnerském vztahu důležité, zda by chtěli založit rodinu a odkud mají většinu informací z oblasti sexuality.

Hypotéza č. 1 se v průzkumu potvrdila. Rodina stále zůstává pro většinu mladých lidí důležitou součástí života, vztahy v rodinách dotazovaných jsou dobré a většina dotázaných chce v budoucnosti rodinu založit. Hypotéza č. 2 se také potvrdila. Rodiče se svými dětmi o sexualitě a partnerských vztazích hovoří jen zřídka, většina respondentů nezná partnerský život rodičů před jejich společným soužitím. Průzkum ukázal na rozdíl mezi muži a ženami v komunikaci o partnerských tématech. Ženy tyto témata doma s rodiči častěji diskutují

a vědí o partnerském životě rodičů více, než muži. Hypotéza č. 3 se potvrdila jen z jedné části. Ano, většina dotázaných již měla pohlavní styk, ale průměrný věk není 18 let, jak jsem přepokládala, ale 16,5 let. Z celkového počtu respondentů neměla pohlavní styk téměř třetina lidí. Průměrný věk první soulože u respondentů tak bude samozřejmě vyšší. Hypotéza č. 4 se potvrdila. Mezi informačními zdroji v oblasti sexuality stále převládají média a kamarádi. Škola a rodina se jako informátoři příliš neuplatňují. Studenti hodnotí svou znalostní úroveň jako dobrou, většina si myslí, že má dostatek informací z této oblasti a potvrdili tak tuto hypotézu. Zkušenost s výukou sexuální výchovy mají téměř všichni dotázaní a to nejčastěji v rámci výuky jiných předmětů. Překvapivý je výskyt samostatného předmětu sexuální výchova mezi některými respondenty, což dokládá, že se tento předmět pomalu začleňuje do běžné výuky a snad se stane běžnou součástí českého školství.

Proč je sexuální výchova stále jistým způsobem opomíjena je způsobeno patrně nejvíce samotným tématem, které nejsou schopni mnozí učitelé zpracovat. Často panují mezi učiteli obavy, nechuť, rozpaky, mnozí se domnívají, že je to předmět nedůležitý. Stále je nedostatek učitelů, kteří by sexuální výchovu chtěli vyučovat. Taktéž zájem škol zařadit pravidelnou výuku tohoto předmětu není velký. Otázky proč tomu je by jistě lépe ozřejmil další výzkum, tentokrát mezi samotnými učiteli a zákonodárci.

ZÁVĚR

Společnost prochází neustálým vývojem, na který je třeba adekvátně reagovat. Pomoci mladým lidem orientovat se v informacích, kultivovaně je utřídit a nalézt způsob života, který přispívá ke spokojenosti každého jedince, by mělo být prioritou každého státu, každého vzdělávacího programu. Sexuální oblast nelze opomíjet, ačkoli se tak bohužel neustále děje. Pro mnoho lidí je sexualita stále něco hrozného, něco, o čem se nemluví. Jaký dopad to má na společnost? Dá se kultura země odvodit od programu její sexuální výchovy? V jistém smyslu ano, neboť to, jaké názory převládají ve společnosti, jak se lidé chovají k menšinám, k sobě navzájem, jak pohlíží na rodinu a život v ní, jak se věnují mladým lidem a jaké názory jim předávají, to jsou věci, které se odráží v kultuře, myšlení a chování lidí ve společnosti. Pokud budou lidé nadále zavírat oči před svou přirozeností, budou tím popírat sami sebe a nepochybně to ovlivní jejich názory na svět kolem. Zneužívání malých dětí, nejčastěji v rodinách, je v naší společnosti závažným problémem, ale nemluví se o něm. Proč? Lidé mají strach. Bojí se hovořit o svých citech, názorech, postojích, bojí se reakce okolí na sebemenší odlišnost, což sebou přináší jen další neurózy a problémy. Nedostatečná komunikace mezi rodiči a dětmi, mezi učiteli a žáky není nic nového. Později se může projevit i v neschopnosti partnerů hovořit o svých pocitech, touhách, sexuálním životě, který spolu vedou, nebo naopak vést přestali. Vztahy, kde spolu lidé nejsou schopni komunikovat, ztrácí svou funkci a lidé se tak od sebe odcizují, hledají si nové známosti a zážitky, často přichází na řadu nevěra a rozvody. Manželské poradny tyto krize pomáhají úspěšně řešit, ale vždy musí být ze strany partnerů vůle ke změně. Partner je často nejbližší člověk v životě, proto komunikace s ním by měla být na dobré úrovni, beze strachu. Sexuální výchova si neklade za cíl poučit mladé lidi jen o pohlavních orgánech a nemocech, ale především by měla nastartovat určitou „kulturizaci“ projevu mladých lidí v této oblasti. Prezentace sexuality v médiích sebou přináší mnoho otázek, které je třeba konfrontovat. Sexuální výchova by měla být součástí výchovy v rodině i ve škole, neboť mladí lidé, a nejen oni, jsou vystavováni tlakům médií, církví, sekt a jiným vlivům, pro které byla sexualita vždy žádaným „zbožím“. Ovládá-li někdo vaši sexualitu, vaše touhy a projevy, ovládá celý váš život, aniž si to uvědomujete. Proto je sexuální výchova tak důležitá a právě proto možná i tak opomíjená, neboť stále je ve společnosti hodně lidí, kteří si nepřejí, aby lidé svou sexualitu prožívali, aby žili svobodně.

Summary

Society goes through a constant development and society should know how to react. To help young people orient themselves, to cultivate, organize and find a way of life that contributes to the happiness of each man, should be a priority of each state and each educational program. Sexuality cannot be forgotten although it seems to be. For a lot of people, sexuality is only something horrible, something not to be spoken of. What influence does this have upon society? Can the culture of a nation be derived from its program of sexual education? In some sense yes, because what opinions are dominant in society, how people treat minorities and each other, how they look at family and family life, what attention they give to young people and what is given as public opinion, these things reflect in culture, in the thoughts and behaviour of people in society. If people will close their eyes to their own nature, they will be denying themselves, as a matter of course this will influence their opinions of the world around them. The abuse of young children, most often in families, is a big problem of our society, but it is not spoken of. Why? People are afraid. They are afraid to talk about their feelings, opinions, and standings; they are afraid of the reactions of people against those even a little different, and this brings with it only more neurosis and problems. Deficient communication between parents and children, between teachers and students, is nothing new. This deficiency can later appear in a partners disability to talk about their feelings and needs, and the sexual life that they have together or that they have stopped having. Relationships where people are not able to communicate lose their function and people become more alienated; henceforth, finding new recognition often becomes cuckoldry and divorce. Marriage counselling could help solve these crisis, but there always need be the will of both partners to change. A partner is often the closest person in one's life, therefore communication with him should be on a good level, with no fear. Sexual education should not be predicated to only enlightening young people about sexual organs and illnesses, but more than that, it should start with cultivating the behavior of young people. The presentations of sexuality on the media brings many questions that need confrontation. Sexual education should be a part of education in families and in schools because young people, and not only them, are exposed to pressure from media, churches, cults and other influences. Therefor sexuality always makes a good „article“. If someone is controlling your sexuality, your desires and displays, he is controlling your life, even if you do not know about it. Therefor sexual education is so

important, and therefor it is so abandoned, because still in society there are many people who do not want other people to own their own sexuality, to live free.

LITERATURA

- Borneman, E. (1994): *Encyklopedie sexuality*, Praha, Victoria Publishing, s. 666.
- Bunting, J. S. (1996): *Annual Editions: Human Sexuality 1996/1997*, Guilford, Connecticut – USA, Dushkin Publishing Group, s. 239.
- CVVM (2008): *Češi a svatby*, Tisková zpráva, Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, zpracovala: Dimitrová, M., http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100743s_ov80108.pdf, vytištěno: 4. 4. 2008.
- Český statistický úřad (2006): *Porodnost a plodnost*, <http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/p/4008-06>, vytištěno: 12. 2. 2008.
- Dunovský, J., (1995): *Psychologové o užitečnosti sexuální výchovy na školách nepochybují*, In: Lidové noviny, roč. 8, č. 82, s. 16.
- Dunovský, J., Kovařík, J. (1999): *Rodina* (s. 91 – 101). In: Dunovský a kol., *Sociální pediatrie – vybrané kapitoly*, Praha, Grada Publishing, s. 284.
- Fialová, L. a kol. (2000): *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*, Praha, Sociologické nakladatelství, s. 163.
- Horáková, Z., Janiš, K. (1997): *A opět na scéně Sexuální výchova*, In: Rodina a škola, roč. 44, č. 1, s. 19.
- Jachanová Doleželová, A. (2006): *Sexuální výchova prevence interrupcí, AIDS a cesta k odpovědnému partnerství a rodičovství*, Praha, Gender Studies, o.p.s., s. 9, <http://www.genderstudies.cz>, vytištěno: 24. 2. 2008.
- Janiš, K. (2002): *Příspěvek k pojetí rodinné výchovy*. (s. 48-51). In: Svatoš, T. (ed.): *Rodinná a sexuální výchova: problémy, akcenty, souvislosti*, Hradec Králové, Gaudeamus, s. 154.
- Janiš, K., Täubner, V. (1999): *Didaktika sexuální výchovy*, Hradec Králové, Gaudeamus, s. 107.
- Lacinová, L., Michalčáková, R. (2006): *Romantické vztahy* (s. 55-69). In: Macek, P., Lacinová, L. (eds.): *Vztahy v dospívání*, Brno, Barrister & Principal, s. 196.
- Lenderová, M. (1999): *Zpovědní zrcadla jako pramen k sexualitě druhé poloviny 19. století* (s. 94 – 103). In: Petrbock, V. (ed.): *Sex a tabu v české kultuře 19. století*, Praha, Academia, s. 244.
- Macek, P. (2003): *Adolescence*, Praha, Portál, s. 144, 2. upravené vydání.
- Machová, J. a kol. (1998): *Výchova ke zdravému životnímu stylu - Základy sexuální výchovy*, Praha, Pedagogická fakulta UK v Praze, s. 95.

- Matějček, Z., Dytrych, Z. (1994): *Děti, rodina a stres : vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*, Praha, Galén, s. 214.
- Matoušek, O. (1997): *Rodina jako instituce a vztahová síť*, Praha, Sociologické nakladatelství, s. 144, 2. vydání.
- Millerová, A. (2001): *Cesty života, odhalování „dětského příběhu“ v každém z nás*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny, s. 143.
- Morvayová, D., Plichtová, J. (2004): *Rodová identita dievčat a mediálny diskurz*. In: *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, r. 39, č. 1. Bratislava, VÚDPaP, s. 12-35.
- Pál, A. (1995): *Manuál sexuální výchovy, tématická jednotka pro školy*, Brno, Akademické nakladatelství CERM, s. 18.
- Petříčková, J. (2006): *Mají studenti středních škol zájem o výuku výchovy k partnerství, manželství a rodičovství?* In: *Sborník z kongresu Pardubice 2006*, <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocianku=2006101901>, vytištěno: 3. 3. 2008.
- Rašticová, M., Hašková, H. (2002): *Rodina a/nebo profese: Role ženy z pohledu mužů a žen více generací* (s. 94 – 107). In: Plaňava, I., Pilát, M. (eds.): *Děti, mládež a rodiny v období transformace*, Brno, Barrister & Principal, s. 290.
- Sielert, U. a kol. (1994): *Sexuální výchova: Kniha netradičních metod výuky*, Praha, Trizonia, s. 279.
- Střelec, S. a kol. (1992): *Kapitoly z rodinné výchovy: pro střední školy*, Praha, Fortuna, s. 157.
- Šilerová, L. (2003): *Sexuální výchova, Jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*, Praha, Grada Publishing, s. 103.
- Šulová, L. (1998): *Člověk v rodině* (s. 303–343). In: Výrost, J., Slaměník, I. (eds.): *Aplikovaná sociální psychologie I.*, Praha, Portál, s. 383.
- Šulová, L. (2007): *Partnerské vztahy, manželství a rodičovství*, In: *Sborník z kongresu Pardubice 2007*, <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocianku=2008020102>, vytištěno: 24. 2. 2008.
- Täubner, V. (1996): *Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studnety učitelství*, Praha, Státní zdravotní ústav, s. 45.
- Trenholm, Ch. et. al. (2007): *Impacts of Four Title V, Section 510 Abstinence Education Programs*, Mathematica Policy Research, Inc., U.S. Department of Health and Human Services, Washington DC. <http://www.mathematica-mpr.com/publications/PDFs/impactabstinence.pdf>, vytištěno: 6. 6. 2008.
- Uzel, R. (1992): *Sex – odhalené tabu*, Praha, Grafoprint, s. 177.

- Uzel, R. a kol. (1992): *Helga, aneb učitelům do kapsy*, Praha, R 3, s. 46.
- Weiss, P., Zvěřina, J. (2001): *Sexuální chování v ČR – situace a trendy*, Praha, Portál, s. 159.
- Weiss, P., Zvěřina, J., (2004): *Sexuální chování v ČR*, Praha, Sexuologický ústav 1. lékařské fakulty UK a VFN, s. 27.,
<http://sex.systemic.cz/archive/cze/textbook2005/weiss2.pdf>, vytištěno: 18. 1. 2008.
- Wyrobková, A. (2006): *Sebepojetí ve vztahu k tzv. femininním a maskulinním charakteristikám* (s. 143-161). In: Macek, P., Lacinová, L. (eds.): *Vztahy v dospívání*, Brno, Barrister & Principal, s. 196.

Příloha I.

Chronologický přehled pubertálních změn u dívek a chlapců

Věk	Dívky	Chlapci
10-11	Začátek vývoje prsů, začátek vývoje pubického ochlupení	První růst testes a penisu
11-12	Zvětšování zevních a vnitřních pohlavních orgánů	Růst hrtanu
12-13	Vznik poupětového prsu, pigmentace prsní bradavky, změna alkalické reakce poševního sekretu v silně kyselou, menarché	Značný růst testes a penisu, pubické ochlupení ženského typu
13-14	Axiální ochlupení, nepravidelná menstruace	Nápadný růst testes a penisu, začíná hlasová mutace
14-15	Nápadné změny pánve a hýždí	Axiální ochlupení, pokračuje mutace hlasu, začínající vous, pokračující růst testes, pigmentace šourku, první poluce
15-16	Akné, hlubší hlas, pravidelná menstruace	Zrání spermatozoí, sílí svalstvo
16-17	Dokončování růstu kostry	Pubické ochlupení mužského typu, ochlupení celého těla, vousy, akné
17-19		Dokončování růstu kostry a svastva

Zdroj: Machová J., Výchova ke zdravému životnímu stylu (základy sexuální výchovy)

Příloha II.

Dotazník

Dobrý den, právě držíte v rukou dotazník, který poslouží jako praktický výzkum diplomové práce na téma Rodinná a sexuální výchova. **Dotazník je anonymní.** Informace, které zde poskytnete budou zpracovány pouze a výhradně za účelem této diplomové práce. Prosím Vás o upřímnost a otevřenost. Kdybyste nechtěli z nějakých důvodů odpovídat, nemusíte. Pište, prosím, čitelně. Děkuji Vám za Vaši spolupráci a důvěru. Pavlína Býmová, pfonka@centrum.cz

Věk:

Pohlaví:

Stav:

Vyznání:

Zatrhňte, prosím, Vaši variantu.

Žiji v rodině:

- a) původní s oběma rodiči
- b) rozvedené s

- c) jiná varianta, napište, prosím,
jaká.....

1. Je pro Vás Vaše rodina důležitá? Jestli ano, proč? Jestli ne, proč?

.....
.....
.....
.....

2. Chcete založit někdy vlastní rodinu?

- Ano
- Ne
- Nevím

3. Dávají Vám rodiče svým chováním dobrý příklad pro Vaše partnerské vztahy?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) je to tak napůl
- d) spíše ne
- e) rozhodně ne

4. Vztahy ve Vaši rodině jsou:

- a) rozhodně dobré
- b) spíše dobré
- c) ani dobré ani špatné
- d) spíše špatné

e) rozhodně špatné

5. Tuto otázku vyplňte, prosím, pouze v případě, že žijete s oběma rodiči nebo s rodičem a jeho partnerem. Zkuste odhadnout, do jaké míry odpovídají následující výroky vztahu mezi Vašimi rodiči nebo mezi Vaším rodičem a jeho partnerem, který s Vámi doma žije: (zatrhněte, prosím, křížkem)

	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nevím
často se společně smějí					
vzájemně se mile překvapují					
často se objímají					
tráví volný čas spolu					
jsou sexuálně aktivní					
mají společné záliby a koníčky					
pomáhají si s domácími pracemi					
dávají si dárky					
lichotí si navzájem					
často se drží za ruce, když někam jdou					
rádi se vidí, když se večer doma setkají					

6. U Vás v rodině si o sexualitě a partnerských vztazích povídáte:

- a) velmi často
- b) často
- c) občas
- d) zřídka
- e) nikdy

7. Rodiče Vás ve Vašich partnerských vztazích povzbuzují a fandí Vám.

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) něco mezi
- d) spíše ne
- e) rozhodně ne

8. Znáte milostný a partnerský život svých rodičů předtím, než spolu začali chodit?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) něco mezi
- d) spíše ne
- e) rozhodně ne

9. Chtěli byste své děti vychovávat stejně jako Vaši rodiče Vás?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) něco mezi
- d) spíše ne
- e) rozhodně ne

10. Měli jste pohlavní styk?

Ano

Ne

Pokud ano, v kolika letech byl Váš první?.....

Pokud ne, chcete-li, uveďte

proč.....

11. Co považujete za úchylné, zvrácené, deviantní?

	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nevím
Anální sex					
Orální sex					
Znásilnění					
Hromadný sex					
Prostituce					
Nevěra					
Homosexualita					
Pornografie					
Svazování					
Bičování					
Fekálie					
Pissing					
Zoofilie (sex se zvířaty)					

12. Umíte si představit, že byste měli sex bez lásky?

Ano

Ne

Nevím

13. Co je pro Vás v partnerském vztahu důležité?

	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nevím
důvěra					
otevřenost mezi partnery					
respektování druhého					
oženit se, vdát se					
hmotné zabezpečení					
mít děti					
souhlas rodičů					
rovnost mezi partnery					
přijmout závazek					
věrnost					
sex					
názor lidí kolem					

14. Většinu informací o sexualitě a partnerských vztazích jste načerpal/a:

Přiřaďte, prosím, ke každému číslo ze stupnice 0 1 2 3 4 5 kde 0 = nic, 5 = nejvíce

otec	internet
matka	časopisy
škola	knihy
sourozenci	TV
prarodiče	partner/ka
přátelé	jiná možnost, jaká.....

15. Zatrhňte, prosím, formu sexuální výchovy, se kterou jste se setkali ve škole.

- pravidelné hodiny Sexuální výchovy
- součást Základů společenských věd, Biologie, Občanské nauky
- forma besedy s odborníkem
- jiná možnost, chcete-li, uveďte, prosím, jaká.....

16. Myslíte si, že máte dost informací z oblasti sexuality a partnerských vztahů?

Ano

Jestli ne, uveďte, prosím, které by Vás zajímaly.....

17. Do jaké míry souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími výroky? Zakroužkujte, prosím, jednu číslici.

1 rozhodně souhlasím 2 spíše souhlasím 3 nevím 4 spíše nesouhlasím 5 rozhodně nesouhlasím

- „Lidé v manželství jsou obecně šťastnější než lidé svobodní.“ 1 2 3 4 5
- „Špatné manželství je lepší než žádné.“ 1 2 3 4 5
- „Lidé, kteří chtějí mít děti by měli nejdříve uzavřít sňatek.“ 1 2 3 4 5

- „Sex před svatbou je špatná věc.“ 1 2 3 4 5
- „Manželství je zbytečná instituce.“ 1 2 3 4 5
- „Na světě je jen jeden člověk, se kterým můžete prožít skutečnou lásku.“ 1 2 3 4 5
- „Muži chtějí jen krásné, sexy a zkušené ženy.“ 1 2 3 4 5
- „Nejdůležitější pro ženu je vdát se a mít děti.“ 1 2 3 4 5
- „Ženy chtějí být hubené a krásné, aby se líbily mužům.“ 1 2 3 4 5
- „Posláním ženy je starat se o domácnost, děti a být dobrou ženou svému muži.“ 1 2 3 4 5

Vaše náměty, postřehy, reakce:

.....

.....

.....

.....

Příloha III.

Descriptives – PODLE POHLAVÍ

		N	Mean	Std. Deviation
chcete rodinu? (A=1,N=2,nevim=3)	1	55	1,16	,536
	2	68	1,12	,441
	Total	123	1,14	,485
R-rodíče příkladem?	1	55	3,38	1,163
	2	68	3,49	1,000
	Total	123	3,44	1,072
R-vztahy doma	1	55	4,05	,951
	2	68	4,04	,937
	Total	123	4,05	,940
R-smeji se spolu?	1	45	3,76	1,090
	2	58	3,71	1,185
	Total	103	3,73	1,139
R-prekvapuji se?	1	45	2,69	1,062
	2	58	2,38	1,023
	Total	103	2,51	1,047
R-objímají se?	1	45	2,67	1,225
	2	57	2,44	1,268
	Total	102	2,54	1,248
R-volný čas spolu?	1	45	3,71	1,141
	2	57	3,60	1,348
	Total	102	3,65	1,256
R-sex?	1	42	3,29	,891
	2	58	3,38	1,105
	Total	100	3,34	1,017
R-zaliby?	1	45	3,11	1,191
	2	58	3,24	1,342
	Total	103	3,18	1,274
R-domácí práce?	1	44	3,32	1,377
	2	58	3,22	1,511
	Total	102	3,26	1,448
R-dárky?	1	45	3,87	1,217
	2	58	3,74	1,208
	Total	103	3,80	1,207
R-lichotky?	1	45	3,07	1,405
	2	57	2,98	1,217
	Total	102	3,02	1,297
R-za ruce?	1	45	2,00	1,044
	2	58	2,34	1,517
	Total	103	2,19	1,336
R-vecer rádi?	1	45	3,80	1,036
	2	58	3,97	1,154
	Total	103	3,89	1,102
povidate si?	1	55	2,24	,902
	2	68	2,60	1,010
	Total	123	2,44	,976
rodíče povzbuzují?	1	55	3,64	1,192

	2	68	3,66	1,277
	Total	123	3,65	1,235
znáte milostný?	1	55	2,33	1,203
	2	67	3,07	1,172
	Total	122	2,74	1,239
stejně vychovávat?	1	55	3,40	1,065
	2	67	3,34	1,321
	Total	122	3,37	1,207

ANOVA – PODLE POHLAVÍ

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
chcete rodinu? (A=1,N=2,nevim=3)	Between Groups	,064	1	,064	,272	,603
	Within Groups	28,586	121	,236		
	Total	28,650	122			
R-rodíče příkladem?	Between Groups	,326	1	,326	,281	,597
	Within Groups	139,967	121	1,157		
	Total	140,293	122			
R-vztahy doma	Between Groups	,003	1	,003	,004	,952
	Within Groups	107,704	121	,890		
	Total	107,707	122			
R-smeji se spolu?	Between Groups	,060	1	,060	,046	,831
	Within Groups	132,328	101	1,310		
	Total	132,388	102			
R-prekvapuji se?	Between Groups	2,429	1	2,429	2,244	,137
	Within Groups	109,300	101	1,082		
	Total	111,728	102			
R-objimají se?	Between Groups	1,308	1	1,308	,838	,362
	Within Groups	156,035	100	1,560		
	Total	157,343	101			
R-volný čas spolu?	Between Groups	,330	1	,330	,208	,649
	Within Groups	158,964	100	1,590		
	Total	159,294	101			
R-sex?	Between Groups	,213	1	,213	,205	,652
	Within Groups	102,227	98	1,043		
	Total	102,440	99			
R-zaliby?	Between Groups	,430	1	,430	,263	,609
	Within Groups	165,065	101	1,634		

	Total	165,495	102			
R-domáci práce?	Between Groups	,221	1	,221	,105	,747
	Within Groups	211,632	100	2,116		
	Total	211,853	101			
R-dárky?	Between Groups	,398	1	,398	,271	,604
	Within Groups	148,321	101	1,469		
	Total	148,718	102			
R-lichotky?	Between Groups	,178	1	,178	,105	,747
	Within Groups	169,782	100	1,698		
	Total	169,961	101			
R-za ruce?	Between Groups	3,013	1	3,013	1,699	,195
	Within Groups	179,103	101	1,773		
	Total	182,117	102			
R-vecer radi?	Between Groups	,694	1	,694	,569	,452
	Within Groups	123,131	101	1,219		
	Total	123,825	102			
povidate si?	Between Groups	4,086	1	4,086	4,406	,038
	Within Groups	112,207	121	,927		
	Total	116,293	122			
rodiče povzbuzují?	Between Groups	,020	1	,020	,013	,910
	Within Groups	185,948	121	1,537		
	Total	185,967	122			
znáte milostný?	Between Groups	16,871	1	16,871	11,998	,001
	Within Groups	168,736	120	1,406		
	Total	185,607	121			
stejně vychovávat?	Between Groups	,097	1	,097	,066	,797
	Within Groups	176,304	120	1,469		
	Total	176,402	121			